

2

שאלות ותשובות

עין יצחק

כרך א

•

אורח חיים

יורה דעה

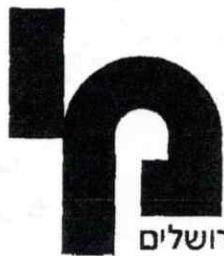
אבן העזר סימן א-יח

•

הגהות והערות הגאון רבי
אליעזר שמחה רבינוביץ זצ"ל

•

ליקוטי הערות

מכון ירושלים

ומצאתי שהרשב"א הקשה כן בסוגיא הנ"ל ותירץ זה. והדברים ארוכין ומחמת שהמוכ"ז נחוצ' לדרכו ע"כ קצרת.

סימן טו

76 בקונטרס הלז יבואר אי שבת הותרה בקרבן ציבור או דחוייה

ביאור במה שכתבתי בספרי באר יצחק (חלק או"ח סי' י"ד ענף ג') להקשות בקרבנות צבור דדחי שבת, הא כיון דקרבנות שבת לא הותרה רק דחוייה שבת אצל קרבנות, א"כ אמאי לא ישחוט ע"י שנים כדי להקל האיסור והארכתי שם בכ"ז.

ענף א

[א] ולכאורה יש לתמוה ע"ז, דהא ביומא (דף מ"ו ע"ב) איתא שבת דהותרה בציבור סופו נמי דחי טומאה דדחוייה היא בציבור כו', א"כ מבואר להדיא דשבת הותרה בציבור א"כ נסתר כל מש"כ.

וע"ז באתי לברר בעז"ה כי שפיר כתבתי. והוא, כי אף לפי מה דמוכח מסוגיא דיומא הנ"ל דשבת הותרה בציבור מ"מ שפיר כתבתי להקשות כן, דהא מבואר ביומא (דף ו' ע"ב) בתוס' ד"ה אמר רב תחליפא וכו', שכתבו התוס' לחלק דטומאה הותרה בציבור אין זה אלא בקרבן ציבור גמור אבל פסח נהי דכיון דאתי בכנופיא חשוב כקרבן ציבור ודוחה שבת וטומאה, מ"מ כיון דלאו כל ישראל מייתי חד פסח בשותפות מהדרינן אטהורים אף למ"ד טומאה הותרה בציבור וכן משמע לקמן באילו של אהרן כו', עכ"ל התוס'. א"כ חזינן להדיא דאף למ"ד טומאה הותרה בציבור מ"מ בפסח וכה"ג לא הותרה כיון דלאו קרבן ציבור גמור הוי ומהדרינן אטהורים, א"כ ה"ה גבי שבת אף דנימא דהותרה בציבור, מ"מ פסח כיון דלאו קרבן ציבור גמור הוי לא הותרה רק דחוייה כמו למ"ד טומאה הותרה בציבור דמ"מ

בפסח אינו רק דחוייה וכמש"כ התוס' בזה"ל פסח נהי דאתי בכנופיא חשוב כקרבן ציבור ודוחה שבת וטומאה מ"מ כיון כו', אלמא דגם לדחות שבת אינו חשוב כקרבן ציבור גמור אלא כקרבן ציבור. ומה"ט אמרו שם בזבחים (דף ל"ב ע"ב) גבי טומאה דחוייה די"ל להא אדחאי ולהא לא אדחאי וכמש"כ התוס' שם. ע"כ שפיר הקשיתי על קרבנות ציבור דפסח וכה"ג דאמאי לא יהדרו לעשות ע"י שנים דהא בזה לא הותרה רק דחוייה.

ואף לפמש"כ התוס' ביומא (דף ז' ע"א) ד"ה כיון דיחיד הוא מהדרינן כו', דאין זה רק מדרבנן דגזרו היכא דהוי קרבן יחיד דיהדרו אטהורין ע"ש, מ"מ תקשה עדיין דיעשו בשבת ע"י שנים לאחר דתקנו רבנן בזה דאין דינו כקרבן צבור דמהדרינן אטהורים, א"כ ה"ה בשבת דמ"ש הא טומאה ג"כ הותרה בק"צ גמור ואפ"ה תקנו רבנן ליהדר אחר היתר, א"כ ה"ה בשבת דמ"ש מטומאה דהא בשניהם הותרה בק"צ גמור. וכ"ז כתבתי לפרש דברי דיהיה אתי שפיר אף לפי מה דמוכח לכאורה ביומא הנ"ל דשבת הותרה בציבור כנ"ל.

7 [ב] אך בעיקר הענין אי יש לחלק בין שבת לטומאה, נלע"ד דע"כ מוכח דשבת לא הותרה בציבור רק דחוייה, וכמו דקיי"ל [רמב"ם ביאת מקדש ד, טו וטז] בטומאה דרק דחוייה, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ב הלכות שבת ה"א) בזה"ל דחוייה היא שבת אצל סכנות נפשות כו', וכתב הכ"מ שם דכמו דקיי"ל בטומאה דדחוייה אצל ציבור ולא קיי"ל כמ"ד הותרה דה"ה בחולה דרק דחוייה. וכ"כ הרשב"א [שו"ת ח"א סי' תרפט] והר"ן [ביצה ט, ב מדפי הרי"ף ד"ה ומיהא] עכ"ל הכ"מ. ועיין ברא"ש יומא (פ"ח סי' י"ד) ובקרבן נתנאל שם [אות ב] מזה ובמג"א (סי' שכ"ח ס"ק ט') ג"כ מזה. אבל רבו הם הסוברים דשבת דחוייה אצל חולי כמו שראיתי בתשובת הרשב"א (ח"א סי' תרפ"ט) ובר"ן פ"ב דביצה [הנ"ל] וכמש"כ הרמב"ם והכ"מ הנ"ל ומה"ט קיי"ל [יומא פג, א] בחולה דמאכילין הקל קל תחילה. וכן איתא

1. עוד בענין זה עיין מה שכתב בן רבינו הג"ר צבי הירש זצ"ל לקמו בחלק אה"ע סי' פ אות ד-י.

דאמרו נילף ממילה דעשה דחי ל"ת של כרת ופריך מה למילה שכן נכרתו עליה י"ג בריתות, ואם איתא דמילה הותרה בשבת ולא משום דחיית עשה לל"ת מאי קאמר נילף ממילה הא מילה לאו משום דחיית עשה לל"ת הוי אלא משום דהותרה שבת במילה כו' עכ"ל. ולפ"ז מוכח ג"כ בשבת דלא הותרה בק"צ רק דחוייה מצד דחיית עשה לל"ת ועשה, דאל"כ תקשה מאי קאמרי התם נילף מתמיד דעשה דחי ל"ת שיש בו כרת הא תמיד לאו משום דחיית עשה לל"ת אלא מצד דהותרה. ובע"כ מוכח דשבת לא הותרה גבי קרבנות רק דחוייה וכעין הוכחת שער המלך הנ"ל גבי מילה.

[ד] וכן מוכח מן התוס' יבמות (דף ו' ע"א) ד"ה טעמא דכתב רחמנא כו', שהקשו בשה"ד למאי דרצו למילף מן כיבוד אב ואם דבכל מקום אתי עשה ודחי ל"ת א"כ למה איצטריך קרא בתמיד ופסח דדחי שבת כו'. ואי נימא דשבת הותרה בק"צ א"כ הא איצטריך קרא להורות דשבת הותרה בק"צ, ונפ"מ להא דסוף פ"ד דיומא [מו, ב] דאי שבת הותרה בק"צ א"כ אף סופו נמי דחי. וכן י"ל נפ"מ אחריתי בזה. ובע"כ מוכח מכל הנ"ל דשבת לא הותרה רק מצד דחיית עשה לל"ת אתינן עלה. ואף דבכל מקום אין עשה דוחה לל"ת ועשה וכן אינו דוחה ל"ת שבכרת, מ"מ הכא דוחה מצד שצרכי גבוה הוי וישנם לפני הדיבור והוי בכרת כדאמרו בריש יבמות [ה, ב]. וכן מצינו במילה בצרעת דדחי לל"ת ועשה משום שנכרתו עליה י"ג בריתות וכמש"כ התוס' בשבת (דף קל"ב ע"ב) ד"ה האי עשה ול"ת כו', ואפ"ה לא הותרה רק דחוייה כמבואר שם [קלג, א] דאי איכא אחר ליעבד אחר כדאמר ר"ל כ"מ שאתה יכול לקיים שתיהן כו', וכמו שהוכיחו התוס' בשבת (דף ק"ל שם) מזה דמילה בשבת לא הותרה רק דחוייה, אלמא דלא אמרינן כיון דמצד הדין לא מצי עשה לדחות ל"ת ועשה ע"כ היכא דמצינו דגזרה תורה דיהא דוחה לל"ת ועשה מסתמא התיירה התורה זה ולא בתורת דחייה, דהא זה אינו מדחזינן במילה בצרעת דאף דדחיה עשה לל"ת ועשה מ"מ אין זה רק בגדר דחייה כמבואר להדיא בש"ס, דהש"ס מדמה זה לכל עשה דוחה ל"ת דאינו רק בתורת

בירושלמי עירובין (פרק י' ה"ב) גבי תינוק של סכנה דאם יכול להביאו דרך היתר אין מחללין שבת עבורו יעו"ש. ואי נימא דשבת הותרה לענין עבודת ציבור א"כ ה"ה ד"ל כן גבי חולה דהותרה שבת גביה, ואיך דימו זה לטומאה הא י"ל כיון דיש לו סכנת נפש דחמיר יש לדמותו לעבודת ציבור דהותרה שבת גביה, דהא ביומא (דף פ"ה ע"ב) אמרו לדון בקל וחומר מן עבודה דוחה שבת כש"כ פקוח נפש דוחה השבת, א"כ ה"ה יש למילף עפ"י הך קו"ח דאם בעבודה דוחה שבת אמרו דהותרה שבת, אצל חולי לא כש"כ. [ועיינן שם בגמ' דאמרו אשכחן ודאי ספק מנלן, אבל בוודאי שפיר י"ל כן יע"ש וקצתו בכ"ז]. ומדכתבו רוב הראשונים דשבת דחוייה אצל חולה אף בוודאי סכנת נפשות, א"כ מוכח מזה דס"ל דשבת לא הותרה בציבור רק דחוייה וכמו בטומאה ולא לחלק ביניהם. ועוד דהא הוכחתי בספרי באר יצחק שם [ענף ג] דמילה דחוייה בשבת ולא הותרה וכמש"כ התוס' להדיא בשבת (דף ק"ל ע"ב) ד"ה שלא ברצון כו', וכ"כ השאגת אריה (בסי' נ"ט), אך לא הביא לדברי התוס' הנ"ל שכבר הקדימוהו, גם בראייתו מהא דשבת (דף קל"ג ע"א) דאי איכא אחר ליעבד אחר ע"ש דכתבו כבר התוס' שם לראיה זו. א"כ מ"ש מילה דילפינן מקרא דדוחה שבת ומ"מ אינו רק דחוייה ולא הותרה, א"כ מ"ש פסח ושאר קרבנות. [ג] ואין לומר דפסח קדוש טפי מן מילה ע"כ גבי פסח הותרה שבת ולא גבי מילה, כי לכך דאין סברא לחלק בסכנת עצמינו בזה הא מצינו בזבחים (דף צ"א ע"א) אוציא את הפסח שאין חייב חטאת על שוגג לפי שאינו תדיר ולא אוציא את המילה שהיא תדירה ת"ל אשר לא תעשנה, אלמא דיש סברא לומר דמילה יש לה מעלה יתירה מן פסח ואפ"ה אמרו במילה דאינו רק דחוייה ולא הותרה, א"כ ה"ה פסח בשבת דלא הותרה רק דחוייה. ומ"ש הא בשניהם יליף מקראי דדחי שבת וכיון דלא הותרה שבת גבי מילה א"כ ה"ה פסח ושאר קרבנות. ועוד דהא השער המלך (הלכות עכו"ם פרק י"ב הלכה א') הביא בשם החכם מוהר"י אשכנזי שכתב להוכיח דמילה דחוייה בשבת ולא הותרה מהא דריש יבמות (דף ה' ע"ב)

76

בעקוד"י

ספר

שאלות ותשובות

תשורת ש"י

מהדורא תניינא

חיבור כולל שית על ארבעה חלקי הש"ע הכינו וגם יסרו הרב
הנאון הגדול הצדיק המפורסם כקש"ת מרה שלמה יהודה
בהמנוח ר' פסח צבי וכה"ה דיין ומר"צ דק"ק סינעט וצוקלה"ה.

בעל המחבר ספרי ערך ש"י על ארבעה
חלקי הש"ע וש"ת תשורת ש"י מהדורא כמא
ויתר חבורים אשר עודם בכתובים.

וכעת יוצא לאור מחדש בס"ד בתוספת כותרות,

תוכן העניינים ומפתח לפי סדר א"ב

ע"י

נכד המחבר

מאיר דוד מילר - מונטריאל

בני-ברק תש"נ

אשר התחננה

ומה טעמן הנצל דמאוסה צעיקו פשיטא דאיכה טענה דאיכ כפל חדרגומיה צניחא דכל אחד י"ל כן וצמחרייק שרש קי"ז כחצ אפילו טוען הנצל דמאוסה צעיקו נחמנה מוס שנה אינו רשאי לגרסה צע"כ אף דטענתו מצוררת וצטוימ קומא ח"ג סימן כ"ו ציטצ פס אשתו עשרים שנה ולא ילדה והאשה כבר נאה צנאים וצדרך הטענה אי אפשר שחלד ורולה הנצל לגרסה ולימן לה כחוצה וכבר הוא פרוש נחמנה שנה ופקק דיט צנה חדרגומיה.

שהעתיק גם מה חלוי זה צוה"ז לכן כראה דטעמו דאפשר נסתנה הענין צוה"ז.
ובצלעות הציה סימן יוד כחצ דלא אמרינן דצוה"ז נסתנה הענין רק מה דחזינן דנסתנה עי"ש וכבר כחצתי דמהמג"ח מוכח דגם צנה דלא חזינן י"ל דצוה"ז נסתנה אף מ"ש המג"ח שכיב הצ"ח נטס הרמזים לא מלאתי צצ"ח וכראה של"ל צ"ש דהיינו צאר טענה והוא טס צטויה סימן ליה עי"ש :

סימן עג

אי חולה שאין בו סכנה יכול ליקח גם לכתחילה איסור דרבנן או צריך לחפש אחרי היתר דוקא.

צמח"ח צסימן שכיח סק"ט וכמו דהפלוגתא לענין שנת אס דחיייה או הותרה לחולה שיצ"ס ה"ה לכל האיסורים וכמ"ש צמח"ש"ק טס ואיכ נהי דגם לאיסור דרבנן דמותר לחולה שאצ"ס י"ל דתליא צפלוגתא זו אי דחוייה או הותרה דצבר שיש לו עיקר נהי"ת כעין דאורייתא תיקון כדאיחא צניטן דף ס"ה וכמו דילפינן דפיקוח נפש דוחה האיסורין נשום דכתיב וחי זהם כדאיחא ציומא דף פ"ה ע"צ ונ"מ למ"ד טומאה דחוייה אלל ליצור ה"כ כל איסורין אלל חולה שיצ"ס ה"כ י"ל לענין חולה שאצ"ס לענין איסור דרבנן נ"מ כיון דתליא צפלוגתא י"ל ספק דרבנן לקולא ואף דודאי אס מוכן לפכיו היתר כמו האיסור אין לעשות האיסור וכמו בחולה שיצ"ס דמאכילין אותו הקל קל כדאיחא ציומא טס דף פ"ג היינו דלא חסירה תורה רק כדי שיחי' והרי גם אס לא יעשה האיסור יוכל לחיות ע"י ההיתר או ע"י הקל ועוד גם ספק דרבנן אינו מותר לכתחלה רק נשום הפסד או איזה דסק ולורך כמ"ש ציה מאיר צי"ד סימן קכ"צ וכבר קדמו צוה הפכ"י צפ"ק דצרכות דף י"צ והרמ"ח אפשר ס"ל לעיקר דהאיסורין גם איסורי דרבנן דחיון אלל חולה שאצ"ס לכן פסק וכבר טוס דבר איסור או נשום דהאיסור ודאי אסור ונאפק שוא אלל חולה זה שאצ"ס הותרה אין ספק מוליא נ"די ודאי אפילו צאיסור דרבנן וכמ"ש הוסי' צפ"ק דפסקים דף ט"ה ע"א צד"ה כדי ששהא צהמה אוכלת לחיץ שכי וצמל"מ פי"צ מהלכות חנוך ונלה וצברכ"י אי"ח סימן קפ"ח סק"ד עי"ש צד"ה עוד כ"ל ואף ד"י"ל שא"ה דהספק הוא אס נעשה נעשה השתכות נ"מ כיון דקוף קוף ודאי עומד להשתנות כמ"ש ת"ח טס וצידו לשכות ליכא חזקה דנעיקרח כמ"ש צמ"ד ריש ס"י קכ"ז.

ואם איסור דצריהס כגון שלל כד"ס דמותר לחולה שאצ"ס אס לריך להמתין להצדורי אחר רפואה של היתר דמ"ש רמ"ח צי"ד ס"ס קכ"ה וז"ל ואין מחרינן טוס דבר איסור לחולה אס יכול לעשות הרפואה צהיתר כמו צאיסור אע"פ שלריך לשהות קלת קודם שמוגליא ההיתר נאחר שאין סכנה צצבר עכ"ל כוכה הרמ"ח כמ"ש הרצ"ח צצצ"י יו"ד ס"ס קל"ד דהוא חולה שיש צו סכנה דמותר אף צאכילת איסור דאורייתא מפכי הסכנה נ"מ אס צאותו השקיה ליכא סכנה לריך להמתין כיון דכל ההיתר רק מופכי סכנה אלל צאיסור דצריהס דמותר גם לחולה שאצ"ס למה ימתין אח"ד השואל הנה גם צצ"חור הגר"ח טס פירש כן דצרי הרמ"ח דאין סכנה צצבר היינו מה שימתין אלל החולה נאסוכן אלל צספר ציה ה"לל פירש דהחולה אצ"ס ולפ"ד מוכח דגם צחולה שאצ"ס לריך להמתין וכ"כ צצ"חור הגר"ח צמוקגר דגם איסור שלכד"ה אין עושין לחולה שאצ"ס אס ימתין ימלא של היתר ולי כראה דגם כוכה הרמ"ח דקאי צין אי יש צו סכנה וצין אס אין צו סכנה דמותר צאיסור של דצריהס נ"מ אס יכול לעשות הרפואה צהיתר כמו צאיסור אע"פ שלריך לשהות קלת ימתין מדכחצ טוס דבר איסור וגם נעיקרח טס מ"ירי גם צאיסור דצריהס כצוצור טס ואף דצהרצצ"ח שנקור הדין נמכו מ"ירי צחולה שיצ"ס נ"מ ס"ל להרמ"ח דהיה צחולה שאצ"ס וצאיסור דרבנן כיון דא"ל לשהות רק קלה וכן מוכח צצטמת ארס כלל ס"ט צאמלע ד"ה נה ששאל.

ולכאורה י"ל כיון דצרצצ"ח צחצונה ח"ג ס"י ר"יג חלי טעמא נשום דהא דחולה שיצ"ס מותר נכל האיסורין אינו נשום דהותרה אללו אלל נשום דחויין הן אללו לכן כל שאפשר להציח לו מן ההיתר ע"י שהיה קלה ואין סכנה ע"י אותו שהיה לריך להמתין עי"ש וצמ"ח טס ס"י חרפיט כחצ דתליא צפלוגתא אס טומאה דחוייה אלל ליצור או דחוייה דהיכ לענין שנת וכמדומה דהלכה כמ"ד דחוייה ולא הותרה עי"ש וצרא"ש פרק יו"ה"כ צק"י י"ד כחצ דצנת הותרה אלל חולה והוצח

שו"ת תשורת שי

צמ

חולה ולא הותרה כנ"ל שזה שצח לשאר איקורים
 דכולן דחויים חלל כפי"כ ודלא כמהר"ם סצ"ח"ש פרק
 יו"ה"כ דס"ל שצח הותרה וכיון דהן רבים נגד מהר"ם
 הכי קי"ל וי"ל להכי דקדק רמ"א זיו"ג ס"ס קכ"ה
 דכתב. ואין נתיירין שום דבר איקור וכי דאפילו רק
 דיצור האקור צצח כגון אמירה וכה"ג דילפינן מן
 ודבר דבר מ"מ כיון דאפשר לעשות צהיתר אחר
 שישהה קלח אקור לעשות צאיקור דכל דתקון רבנן
 כעין דאורייתא תקון.

וביומא דף פ"ד ע"ב איחא מחמין חמין לחולה
 צצח צין להסקוהו צין להצרוהו ואין
 אומרינן כמתין לו שמה יצריח וכחצ צחסי יו"ה"כ
 לצעל כפי"ה דמשמע אפילו הוא סמוך למו"ש דלא
 כשאר משצח רק שעה אר חלי מחללין ומחוד משצח
 הרצצ"א שכהב הצ"י ציו"ד ס"ס קל"ד לא משמע
 הכי ול"ע עכ"ל ולק"מ דהרצצ"א כ"כ על סולי
 הקדחה דצריח לו דצחמחכת חלי שעה ליכא שום
 סכנה משא"כ הגמרא דהוי ספק סכנה כדאמר שמה
 יצריח ומיירי דגם צמניעת אחרו רפואה מיד יש
 חשש סכנה חלל דקשה לו לפימ"ש שם דיראה לו
 דחילה שעותים לו אין סכנה צמניעתה עי"ש וכיון
 שאין סכנה צמניעתה ומ"מ אין אומריס כמתין משמע
 דלא כהרצצ"א חלל לפי מה שהעלה צכ"מ שהצ"א
 שם דדוקא חס יש סכנה צמניעתה מחמין לו חמין
 שה"ד דמיירי כמי דיש סכנה או ספק סכנה צמניעתה
 מלעשת לו חי"ק:

שלה חף דמזומן לה יותר ואחרים אין יכולים לראות
 חמיד אפילו חמתא דאין צנניעה רק איקור דרבנן
 כיון שיש צעיר כמדתו וצמקוס שיש היתר ואיקור
 אין מאלילין האדם דבר האקור ואפילו צצל דצריהס
 אפילו מזומן לו יותר ואפילו צחולה שיצ"ס אין
 מתירין אלא"כ דבר צרור הוא שהוא מסוכן לחותו
 דבר חס לא כיתן לו מיד עי"ש ואף דידוע
 דהמיוחסת הן מהרצצ"א והוא ס"ל דחוייה חלל
 חולה ולא הותרה מ"מ חזינן דיליף לענין חולה
 שאצ"ס ואיקור דרבנן צמכ"ש מחולה שיצ"ס דלריך
 להמתין ולא כצצח השואל זה הכז"ל והוצא צצ"י
 וש"ע יו"ד וש"ך שם ס"ס קל"ה צק"ור ורדצ"ו צח"ד
 ק"צ צקיפו כתב דיש להחמיר כמ"ש הרצצ"א צצ"ח
 המיוחסות הכ"ל :

ולפי"ן הא דמתירין צחולה שאצ"ס צצח לעשות
 ע"י גוי י"ל דוקא כשאינו סמוך לליל
 מוש"ק וחליה לריך לשהות קלח וצצ"ח הרצצ"א
 סיוון ר"ד צח"ג כתב לענין חולה שיצ"ס חס יוכל
 להשיג לחלי שעה דבר המותר ימתין כיון דאין
 סכנה צחמחכת חלי שעה וכיון דצמיוחסות יליף מה
 גם לענין חולה שאצ"ס לענין להסיר לו איקור
 דרבנן יש לנו לשער ג"כ ערך חלי שעה :

וברמב"ם רפ"ב דהלכות שצח כתב דחוייה היא
 שצח חלל כפי"כ כשאר כל המלות וכחצ
 הכ"מ דכ"כ הרצצ"א והר"ן שהצצח דחוייה היא חלל

סימן עד

ברין פירצה יותר מעשר אמות אי מהני פסים וגופי, או דנחשב מחיצה תלויה.

מוקים ליה החאי ה"ל כמחילה שהגדייס צוקעין צה
 ופירס"י ואפילו למעלה ממונו עומד י"ע שלימין הא
 ק"ל מחילה תלויה אינה מותרת :
ומה דהכיח קורה תחת המחילה ונשאר עדיין
 רוחצ ח"ע פרלה כהי דאינו פרוץ יותר
 מעשרה אמות וי"ל דהוי כפתח מ"מ כנר הוכחתי
 צצ"ח חשורה ש"י סיוון שכ"ז דאס נקחס קלח
 צגובה ולא כשאר י"ע חלל צצחה אינו כפתח דפתח
 כה"ג לא עצדי אינשי וכן עשה מלחתי צח"מ וצגאון
 יעקב צפ"ק דעירוצין דט"ז צי שכתבו כן וה"כ חף
 דעומד מרובה על הפרוץ ואין הפרלה יותר מעשר
 אמות ההיתרו רק משום שהוא כפתח כדאיתא צפ"ק
 דעירוצין ע"צ כל פרלה שהוא כעשר אמות מותרת
 מפני שהוא כפתח ופרש"י וסיהא צעומד רצ עליהן
 יתר מכלאן אקורה פרלה תחת אוקרת כל ההיקף
 אפילו כולו עומד כנ"ל דהמחילה לא מעלה ארוכה
 כיון שנשאר תחתיו חלל שהגדייס צוקעין צה ואדרבה
 מגרע דאפילו פרלה פחות מעשר לא מועיל משום
 פחה כיון שנקחס קלח צגובה ולא כשאר י"ע צגובה
 חלל דהא אפילו פרלה פחות מעשרה חס כפרץ

גינה יותר מצי"ס שפרלו צה גדר יותר מעשרה
 אמות והיא הוך עיר המעורבת וכצכח צית
 של עץ צאותו מקוס ומחילות הצית גבוהים עשרה
 עפחים ויותר חלל שנשאר תחת המחילות מקוס חלל
 גבוה יותר מג"ע על היקוד צמשך המחילות והחלל
 אינו גבוה עשרה עפחים תחת המחילות ועומדים
 המחילות על יתדים צארצע פינות חס דינו כמחילה
 תלויה וכנ"ל הוך העיר כפרץ למקוס האקור ואח"ל
 דאקור חס מהכי להכיח קורה מוכח על הארץ חלל
 הלד שצרחוב ולמעט הפרלה שחחתיה ממשך עשרה
 אמות ח"ע"פ שיסאר ממשך ארצעה עפחים שהיא
 כרמלית פרוץ תנוח המחילה או אפשר להסיר משום
 גופי ח"ד.

דע דפרלה רחצ יותר מעשר אמות חף שלא כפרץ
 צמילוחו לא מהני פסים וגופי רק לריך
 להקנו צלורת הפתח וגם לא מהני עומד מרובה על
 הפרוץ ומצוחר צח"ה סיוון שס"ג ס"צ :
ומה דיש מחילה עומד על הפרלה וכשאר תחתיו
 חלל ג"ע או יותר לא חסוב מחילה כדאיתא
 צפ"ק דעירוצין דף ע"ז ע"ב האי פחות מארצעה אי

שאלות ותשובות
שרידי אש

מאת

הגאון הרב יחיאל יעקב ויינברג זצ"ל

חלק א

אורח חיים, אבן העזר, חושן משפט
קדשים וטהרות

אוצר החכמה

הועד להוצאת כתבי הגאון הרב יחיאל יעקב ויינברג זצ"ל

ירושלים תשע"ו

מאבד גרעין של חיים העתידיים הוא עובר על אזהרה זו של וחי בהם, אבל באופן השני אפשר לומר שאין כאן אזהרה מצד התורה לשמור על גרעין של חיים העתידיים, ורק יש כאן ויתור מצד התורה, שבמקום שרוצים לקיים חיים איזו שהם אין היא מקפדת על שמירת מצוותיה. ^ל

טו

→ **ואולי** י"ל שבזה פליגי הראשונים ז"ל אי פקוח נפש הוא בגדר הותרה או דחויה, כגון המחלוקת של הרז"ה והרמב"ן באישתפוך חמימיה, שלהרמב"ן מותר למול ואין חוששין למה שנצטרך אח"כ לחלל את השבת בשביל פקו"נ ולהרז"ה אסור למול, וקוטב מחלוקתם הוא אי חילול שבת במקום פקו"נ הוא היתר גמור או רק דחיה.

וכן נחלקו בזה הראב"ד ורבינו מאיר לעניין חולה שיש בו סכנה, אי מתירין לו לאכול נבלה או לשחוט בשבילו בשבת, דלהראב"ד מוטב שיאכל נבלה, ולהר"מ מוטב שיחללו עליו את השבת, דחילול שבת במקום פקו"נ הוא היתר גמור (עי' ברא"ש סוף יומא).

והחת"ס באו"ח סי' ע"ט כתב בביאור דברי הר"מ, דשבת הותרה וכחול היא מצד הדרשה ושמרו - חלל עליו שבת אחת וכו', משא"כ שאר איסורים הם רק בגדר דחויים מטעם וחי בהם עי"ש. ונראה, דס"ל לחת"ס ז"ל דוחי בהם הוא אזהרת חיוב, וחיוב זה דוחה את האיסורים.

וכן מצינו מחלוקת הראשונים אי מותר לחלל שבת לחולה שיש בו סכנה אף בדברים שאין במניעתם סכנה לחולה, עי' רמב"ם הל' שבת פ"ב הי"ד ובמ"מ וכ"מ שם. ^ל

טז

וכן המחלוקת הידועה בין הרמב"ם ושאר הראשונים בשאר עבירות דיעבור ואל יהרג. לרמב"ם אסור למסור את נפשו עליהם ואם מסר א"ע ה"ז מתחייב בנפשו, כמו שפסק בהל' יסודי התורה פ"ה ה"א, ולשאר ראשונים רשאי להחמיר על עצמו ולמסור את נפשו.

דלהרמב"ם הוא בגדר אזהרה וחיוב לקיים מצות וחי בהם ולכן אסור לעבור על כך,

דאסור להרוג אפילו עובר קודם מ' יום. וראיתי בספר חמדת ישראל במפתחות דף י"ז, שאם הולד קודם מ' יום יש לצדד להקל להרוג את הוולד, שקודם מ' יום מיא בעלמא הוא [יבמות ס"ט,ב]. אבל הוא כתב כן רק במקום שיש סכנה לאם, עי"ש, אבל באין סכנה לאם בודאי אסור.

ואגב אעיר שבספר ישועות מלכו ט', ב כתב, שנראה פשוט דלדעת הסוברים דמותר לחלל שבת על עובר, דעד מ' יום לא מיקרי עובר לחלל עליו את השבת. ונעלמו ממנו דברי הרמב"ן, שכ' בפירוש שאף קודם מ' יום לדעת בה"ג מותר לחלל את השבת, כמש"ל.

יד

מיהו יש מקום לומר דקודם מ' יום אין איסור להרוג את העובר, דקודם מ' יום הוא מיא בעלמא ואין עליו שם עובר כלל, כמבואר ביבמות ס"ט,ב, דבת כהן שנשאת לישראל ומת בו ביום מותרת לאכול תרומה, דאי לא מיעברא הא לא מיעברא ואי מעברא עד ארבעים מיא בעלמא היא, ¹²³⁴⁵⁶⁷ ולא נחשב כלל לעובר.

והא דמותר לחלל עליו את השבת, לפי בה"ג יש לומר שהתורה התירה חילול שבת בשביל צמיחת החיים העתידיים, כמש"כ הרמב"ן, שגם קודם מ' יום יש לומר: חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, היינו, שמחללין שבת בשביל שמירת שבת העתידה לבוא לאחר שיוולד ויתקיים בחיים.

→ **ואף** שזה נגד הסברא הפשוטה, שיהא מותר להרוג אותו ויהא מותר לחלל עליו את השבת, מ"מ יש לומר עפ"י החקירה שחקרתי אם הלימוד וחי בהם ולא שימות בהם, הוא בגדר אזהרה ומצות חיוב להציל חיי ישראל שלא ילכו ח"ו לאיבוד ע"י קיום אחת מן המצוות ומזה ילפינן שפקו"נ דוחה אף שבת החמורה, או שזה הוא ויתור מצד התורה על מצוותיה בשביל קיום החיים. כלומר, שהתורה גילתה רצונה שלא ניתנו כל המצוות והאזהרות במקום שהם פוגעים בקיום החיים של איש מישראל.

דבאופן הראשון שהוא בגדר מצוה הרי אנו יודעים ממילא שמי שמאבד את החיים ואפילו אם

ספר

דבר יהושע

חלק ב

שו"ת בענינים שונים

בחלק אורח חיים

כמעשהו בראשון כך מעשהו בשני

ממני הצעיר באלפי ישראל

יהושע מנחם אהרנברג

אב"ד בעיה"ק תל אביב - יפו תוכב"א

מהדורה חדשה עם הוספות

בהוצאת חתני המחבר

בני-ברק תשנ"ח לפ"ק

דבר

שרת סימן צד צה

יהושע

רלט

כדרך הנאה פטור כמו שכתבו החו"מ פסחים דף כ"ז ע"א ד"כ שאני אך הלוי צ"ב הירו"מ החו"מ בקידושין דף נ"ז ע"א ד"כ כפרה ולי"ע ועכ"פ יש ללמד.

אך מה שרואים להקל מכה פקו"י ל"ט אי שייך בנידון דידן דוקא היכא שצ"ח לניולו צדקי ללמד ממנו אי"ח רפואה חדשה מה שלא ידעו עד עכשיו וזה מקילים משום פקו"י אבל כאן שרואים לניול צדקי ללמד לתלמידים חכמת הרפואה מה שזקני הרופאים יודעים ויש הרבה רופאים לאומות העולם מהיכא תיתי לומר דהוי פקו"י להטמיר רופאי ישראל צבית ספר לישראל מי לא סגי לפקו"י בהאויזוערסיעטען שישנם כבר בעולם וכמו שכתבו עד עכשיו יבאנו להבא ולא נחתי רק להעיר ואם כי יש ת"ל להאריך עוד אין לנו להעריחו הרבה ואני מצקש לשום עיונו על דברינו וימחול כהר"ג שלימ"א להשינו דבר אם מלאו דבריו חן בעיניו אם לא.

יהושע מנחם אהרנברג

ג. ב. וצ"ע הדבר שכתבו דהרומה לא השיב קול מחמת דינא בשאלה הואיל ועי"ז נאסר משום עבד לכאורה יש לפסק דמ"מ בלאו דהרומה יש לה היתר ואכן מלינו כיו"צ דלא השיב כי לו שעת הכושר מחמת איסור זה הואיל והי"א אסור קודם מחמת איסור אחר כגון עריפה דבענן דמבואר צ"ד לענין קרבן דהשיב לא כי לו שעה"כ א"ע"ג דלענין איסור עריפה השיב ה"ל שעה"כ כדאיתא בחולין דף ע"ד ע"א הואיל ונולדה בכשרות ואי צ"ע מעייל ידי ושחטי וחינו משום דלקרבן גם קודם שנתקן לא כי ראו משום יולא דופן ומושב ק"י מהרש"ם צפתחה לגילוי דעת אות כ"ב, ומכשיו אין לי פנאי להאריך.

סימן צד

ב"ה, מוש"ק וארא תשל"א לפ"ק.

לכבוד מרו הרב הראשי הגאון הגדול מ"ה א. י. אונטרמן שליט"א, הרב הראשי לישראל.

ע"ד אשר שאל לדעתו על עובדה דהריב"א שהביא בהקטנו צ"ח קס"ז שהרופאים אמרו אם לא תאכל ציבורי ודאי תמות ואם תאכל שמא תחי וכו' ז"ל אמר צ"ח ושמא צ"ח עדיף ולא רצה לאכול ונפטרו חכ נגד הש"ס ופוסקים דספק פקו"י דוחה שנה ויוב"ב וגם לר"ך פירוש מה היה צ"ח ומה השמא.

(א) הגנה בהש"י הרדב"ן סי' התפ"ה נשאל על דברי הריב"א אלו והעלה דאין ראו ללמוד ממנו אפילו מדת הסידות כי אפשר דריב"א ז"ל הרגיש בעצמו דאפילו שיאכל ימות ולבו ידע מרת נפשו והיינו דקאמר צ"ח ושמא צ"ח עדיף כלומר צ"ח עדיף משמא של הרופאים ולפיכך לא רצה לאכול עכ"ד.

ולפענ"ד י"ל דהריב"א ס"ל דלא אמרו ספק פקו"י דוחה שנה אלא כדוגמת מפקה את הגל והאדם ספק חי או מת ואם הוא חי החילול צדקאי יזיל אותו שלא ימות נמלא החילול שנה בשביל מי שחי ואפילו רק ספק חי שלא ימות זה הותר מקרא דוחי צ"ח שלא תגרס המלוה שזה ימות צ"ח אופן אף אם רק ספק חי אבל אם יש ספק אם החילול יזיל אותו ממיחה אף אם הוא עדיין חי מ"מ המיתה ודאי וספק אם החילול שנה תזיל אותו ממיחה ודאי צ"ח ס"ל להריב"א דלא הותר החילול שנה דמוקמינן אותו בחזקת שימות ודאי ואין הל"ה ספק מליחה מידי ודאי דבשומא היכא דודאי ישאר צחייתו ולא ימות התיירא החורב מקרא דושמרו וגו' הלל שנה אחד כדי שימור שנתה הרבה אבל בספק דלא נלמד אלא מקרא דוחי צ"ח כמבואר בגמ' וימא דף פ"ה ליכא למיחך רק שלא תגרס מניעת חילול שנה ציטול החיות מספק אבל אם אין המניעה גורמת ציטול החיות דממילא יתבטל אלא שאתה רוצה למוט ציטול החיות ע"י חילול שנה זה

לא הותר רק כשצדקאי ימנע ציטול החיות ולא בספק בלבד דמלתא ומו צ"ח לא אחי למוט ציטול החיות אלא שלא יגרס ציטול החיות והיינו דקאמר הריב"א דצ"ח ושמא צ"ח עדיף כלומר צ"ח שימות ושמא כלל מהמיתה אלו תופסין צ"ח שימות ולא תועיל לי האכילה להצילו לפיכך הי"א אסור לאכול ציבורי.

(ב) ובזה יש לבאר ג"כ דברי החו"מ צ"ח דף קי"ד ע"ב ד"כ אמר לי לאו כהן מר שהקשו איך החיה נבה של האלמנה כיון שכ"ח הי"א דכתיב ויתמודד על הילד וגו' וי"ל שהי צ"ח לו שחייוכו לכן הי"א מותר משום פקו"י עכ"ל ותקשו המפרשים למ"ל למימר שהי צ"ח לו אפילו לי"ב רק ספק הי"א מותר משום ספק פקו"י ולהג"ל א"ש כיון שדאי מה יחי רק ספק שיתלכו ממיחה און ספק מליחה מידי ודאי דצ"ח ושמא צ"ח עדיף.

כנלענ"ד לפרש דעת הריב"א א"ש"פ דנשאר הפוסקים משמע דלא לחלק בכ"י.

יהושע מנחם אהרנברג

סימן צה

ב"ה.

לכבוד הרב הגאון מה"ר צ"ח מרקוביץ שליט"א, רמ"ג.

(א) בדבר ספיקו אי מכחי מחילה על אשר מצלי שיבקש מהצ"ח שימחול לו או צ"ח דוקא עד שיבקש מהצ"ח שימחול כלשון המשנה צ"ח דף ל"ב הא צמח לו צ"ח מצלי שיבקש אכתי לא נמחל לו מן השמים יש לפשוט מה"ל עובדא דירושלמי פ"ד דצ"ח סוף ה"ב שהשומרין שכוו אה ר' ערפון וצ"ח שימחול להם השיב להם ר' ערפון יצוא אלו אם לא על כל מקל ומקל שירד עליי היתי מוחל להם מקודם משמע שהשוחה הי"ח שלא היו לריב"א לבקש ממנו מחילה עכשיו לפי שכבר מחל להם כבר קודם שהכירו ואי ימא דבלא צקשה לא מהני המחילה מה הועיל צ"ח שאמר להם שמחל להם מקודם הא מ"מ היו לריב"א צ"ח לבקש ממנו מחילה מאחר שהמחילה הקודמת הי"ח בלא צקשה ואין לומר דה"ק לכו דכיון שעוד קודם שהכרתם מחלתו להם נמלא שלא פעלתם שום עון ואיכס לריב"א מחילה מן השמים ז"א דהא מ"מ דמי לנחכין לאכול חזיר ועלה צ"ח צ"ח עלה דלר"ך סליחה וכפרה כדאיתא בנזיר דף כ"ג ועי' כיו"צ בחו"מ קידושין דף ל"ב ע"א ד"כ דמחיל לי ליקרי וא"כ אם נאמר שהבקשה משכנת הכפרה על הצ"ח א"ש"פ שכבר מחל להם גם צ"ח דר"ע היו לריב"א לבקש מחילתו וא"ש"פ שכבר מחל להם קודם שציערובו אלא ודאי דאם מחל להם צ"ח קודם שציערובו צ"ח לאמר שציערובו א"ש"פ שהמכח לא צקש ממנו שימחול מהני גם לענין שיהי לו מחילה גם מן השמים על ידי תשובה חפלה ודקדק וכן אנו אומרים דחפלה זכה וכן יש צ"ח דהריב"א לומר בשעת ק"ש שעל המטה הריני מוחל לכל מי שהכעיס והקניע אותי וכו' ולא יענה שום אדם צ"ח אלא דמכחי מחילתו בלא צקשה מחילה.

(ב) במה שכתבתי דמי לנחכין לאכול חזיר לכאורה יש לחלק דשאני ככה לכל המעשה הי"א בשוגג ולא הי"ח כוונתם לאיסור דהשבו שמוחר להם להלקותו מכיון שצ"ח לאכול שלא צ"ח ולא היו ידעי שהוא ר"ע בעל השדה ולפיכך אפי"ל לא הי"א מוחל להם מקודם היו נחשצין כשוגגין וממילא היו המעשה איסור בלא כוונה לאיסורא וכיון שנתגלה דר"ע מחל להם ולא הי"א גם מעשה איסור נמלא דאין כאן לא מעשה ולא כוונה לאיסורא וא"כ כפרה כלל.

(ג) אך זה אינו דלגבי כפרה שוגג חשצין המעשה דשוגג כאלו הי"א הי"ח כוונה לאיסורא אלא מכיון שחיתא כוונה באיסורא שוגג אינו חייב אלא קרבן אבל לעולם החיוב קרבן היא משום דנחכין לאכול דבר שהחורה אסרה אלא שהוא לא ידע

ס פ ר

קובץ שעורים

ח ל ק א

על מס' פסחים, ביצה, כתובות, קידושין, בבא קמא ובבא בתרא

שעורים שנאמרו בישיבה

על-ידי

הגאון הגדול ציס"ע

מרן רבי אלחנן בונים וסרמן זצוק"ל הי"ד

ראש ישיבת "אוהל תורה" בכרנוביץ

הוצאת בן המחבר

הרב אלעזר שמחה וסרמן

שנת תשכ"ד - ז

תל-אביב

נימא דאילו היתה קטנה בת עונשין היתה בחנק, דקטנה דינה כבוגרת והבועל דהוא בר עונשין למה לא יתחייב בחנק כמו בבא על הבוגרת.

קלא (תוד"ה החרשת וכו' לאפוקי ממונא. ולעיל ברפ"ב כתב הרא"ש דהא דטענינן ליתמי דינו בטענת ברי, אבל דעת תוס' לחלק דדוקא להחזיק ולא להוציא, כמ"ש בקובץ אוהל תורה דהיא ספק ברי ולא כודאי ברי עיי"ש. [עיין קובץ שיעורים ח"ב סי' ה'].)

קלב (בא"ד. ראה לפ"ה. וקשה דהתם איירי אפילו בשמא ושמא, וא"כ מאי פריך הכא היכא דלא טענה איהי מי שמעת ליה, וקושיא זאת תיקשי גם בלא דבריהם, דסוגיא דרפ"ב דבעינן ברי, סותרת לסוגיא דפ' המדיר, וכבר הקשה כן בשב שמעתתא ש"ב.

קלג דף ל"ז: לפי שמצינו במומתים בידי שמים שנותנין ממון ומתכפר להן. הקשה הגרעק"א, דלפי"ז כל חייבי מיתות בידי שמים יתכפרו בכופר דאין למעטם מקרא דחרם מן האדם, וזה לא מצינו, ולפי מה דקיי"ל כופר דמי גיזק אין מקום לקושיא זו, כמ"ש בתוס' ד"ה מיתות קלות.

קלד דף ל"ח: תוד"ה לאבי הנערה וכו' וא"א לפוטרו בולא כלום. והיינו דהתם אפילו נפטרנה מסקילה תתחייב בחנק, וקשה אי נימא מותרת לחמור לא הוי מותרת לקל א"א לחייבה בחנק, ואכתי תיקשי דא"א לפוטרה בולא כלום, ושמא י"ל דאם הפטור הוא משום חסרון התראה ל"ק מהא דפטורה בולא כלום.

קלה דף ל"ט. מעוברת שמא תעשה עוברה סנדל. בס' תורת האדם לרמב"ן הביא מחלוקת אם פיקו"נ דעובר דוחה איסורין, והובא ברא"ש יומא, וקשה מהכא דמותר לשמש במוך מפני סכנת עובר, ושמא נפרש לדעת החולקין דע"י שתעשה עוברה סנדל תסתכן גם האם.

קלו (ומן השמים ירחמו, שנאמר שומר פתאים ה'. וצריך ביאור, מ"ש מכל ספק סכנה דדחי שבת ולא סמכינן אהא דשומר פתאים ה', וכעין זה נמצא, ע"ז ל', אוכל תאנים וענבים בלילה ואינו חושש משום שומר פתאים ה' וכן, גדה ל"א, משמש ביום תשעים משום שומר

וגו', וצ"ל דאין האדם חייב להמנע ממנהג דרך ארץ, וממילא הוי כאילו אין בידו לשמור את עצמו ואז נשמר מן השמים, אבל היכא שבידו להזהר אינו בכלל פתאים, ואם לא ישמור את עצמו הוא מתחייב בנפשו ולא יהא משומר מן השמים. ל

קלז (ע"ב. אם מאן ימאן אביה, כתב הרמב"ן קידושין מ"ו והובא בשיטה כאן, שאם אמר האב בב"ד רוצה אני ונפטר המפתה מקנס, שוב אין האב יכול לחזור ולומר אין אני רוצה, והיינו משום דהכל תלוי בשעת העמדה בדין, ולפי"ז נראה לכאורה דה"ה איפכא, אם מיאן האב בשעת העמדה בדין ונתחייב המפתה בקנס, ואח"כ נתרצה האב ונשאה אינו נפטר מכיון שכבר נתחייב, ולא אמרינן דנישואין במקום קנס קיימי.

קלח (שלא יהא חוטא נשכר. כאן מוכח דהיא סברא דאורייתא, ולעיל י"א מוכח דהוא מדרבנן דמדאורייתא א"צ ליתן קנס, כיון דאיכא למיחש שמא תחזור מגירותה, וצ"ל דלאו כוליהו בחדא מתתא מחתינהו.

קלט תוד"ה לכשיוציא וכו' דאינה צריכה גט, ולקמן בד"ה מפתה מבואר דצריכה גט, והיינו דהכא מיירי שהאב לא נתרצה, ולקמן מיירי שנתרצה האב, אלא דאיהו מעכב ובכה"ג צריכה גט.

קמ דף מ. דאי בעיא אמרה לא בעינא, הנה בהא דעונה לא גיתנה למחילה, כתב בלח"מ פט"ו מהל' אישות דנ"מ שיכולה לחזור בה, ואינה כמחילת ממון שלא גיתנה לחזרה, אבל כל זמן שאינה חוזרת אינו חייב, ואפשר דה"ה הכא באמרה לא בעינא לא נפטר לגמרי אלא בשעה שאינה רוצה, אבל אם תחזור בה ותרצה חייב לישאנה, אמנם אי נימא הכי, אין זו עשה קילא, דאינה נעקרת ע"י מחילתה, וכן משמע מדברי ריטב"א שהובא למעלה דהעשה נעקרת לגמרי, ובירושלמי אמרו גבי באו עליה עשרה, „בוררת וחוזרת ובוררת" ומשמע שיכולה לחזור בה.

קמא תוד"ה ניתי עשה וכו' דלא מיתורא דקרא. ובתירוץ אחר כתבו דמפיק ליה מיתורא דקרא. ולכאורה נ"מ לדינא, דאי ילפינן ליה

ספר

שבט מיהודה

חלק ראשון

כולל ארבעה שערים

ברורי סוגיות, חקרי הלכה וחדושי תורה בענינים שונים
(פקוח נפשות, נדרים ושבועות, עדות והוכחות, גיטין
וקדושין, זיקת-יבמין ופסולי-קהל)

חובר מאתי בעזרת החונן לאדם דעת

איסר יהודה בהר"ר אליהו ז"ל אונטרמן

הרב הראשי לתל-אביב-יפו והמחזן

בדפוס בירושלם עיה"ק בשנת תשט"ו לפ"ק

דמאכילין אותו עד פלגא, עיי"ש שני פרושים ברש"י ובחוס'. הרי דיש לו כל זכות של עני לענין מתנות עניים כיון שאינו יכול עכשיו למכור נכסיו (ולא חייבוהו למכרן בפחות ממחצה משויין). ופשוט דגם במצות הלואה הדין כן, שאם זקוק הוא עכשיו לכסף לפרנסתו, אעפ"י שיש לו נכסים מ"מ מצות עשה להלוותו והריהו בכלל את העני עמך, אבל כשהעשיר רוצה ללוות כסף לפתוח עוד עסקים ויש לו ממה להתפרנס בלאו הכי לא מצינו שיהא מחויב להלוותו מתורת אם כסף תלוה, אלא ממצוה כללית של גמילות חסדים, שמקיפה כל סוגי הטבה לאחרים ובכללם גם להלוותו כאמור.

וראוי להזכיר מה שקשה לי להבין בהך סוגיא דב"ק אשר הזכרנו, כי כשאינו מוצא למכור נכסיו אלא בפחות ממחצה מאכילין אותו מלקט שו"פ - למה לא נזכר כאן כלל כי לדברי ר' אליעזר שמחויב הוא לשלם כשיבוא לביתו גם כאן ישלם כשימכור נכסיו בשוויים וזה פשוט יותר מבעה"ב העיבר ממקום למקום שאין לו במקום ההוא ממה להתפרנס, שוב מצאתי בשטמ"ק בשם המאירי שפטור משלם כמו במשנה דפאה שם, ומשמע מזה דלר"א חייב לשלם. ודבר תימה ראיתי בס' כריתים ופליתי ס"י ס"א ס"ק ה', שהקשה על דברי ר' אלעזר דמי שליקט את הפיאה ואמר הרי זה לפלוני עני יש מיגו דאי בעי מפקיר נכסיו והוה עני וחזי ליה, הא בודאי יזכה בנכסיו אח"כ ויצטרך לשלם. אולם אי אפשר לומר כן ובאמת אין שום חיוב עליו כשיזכה אח"כ כיון שהיה עני בשעה שליקט ודינו ככל עני שנתעשר שאין עליו חיוב לשלם מתנות עניים שלקח בעניותו, ופשוט. -

יט

76 א) ובענין חשש סכנת נפשות יש בש"ס דבר הדורש הגדרה נכונה, והוא כי לפעמים מצינו שאעפ"י שיש חשש סכנה מ"מ מותר לו לסמוך על זה כי מן השמים ירחמו, כמו שמצינו לענין ג' נשים משמשות במוך דס"ל לחכמים, משמשת כדרכה והולכת ומן השמים ירחמו משום שנאמר שומר פתאים ד". וכן מצינו לענין מילה ביומא דעיבא (במות ד' ע"ב) דלכן לא מלו אבותינו במדבר משום דלא נשבה להם רוח צפונית ומסיק, והאידיגא דדשו בו רביס - שומר פתאים ד".

וענין זה צריך ברור, דהלא רבנן לא פליגי על עצם הדבר שיש סכנה בקטנה שמה תתעבר ותמות והיכן מצינו שמותר יהיה לאדם להכניס עצמו ואחרים בספק סכנה ולומר שומר פתאים ד' ומן השמים ירחמו? וכן לענין מילה הדין מפורש כי אם יש להילד איזה חשש מחלה בגופו או בעיניו או שהוא ירוק וכדומה אסור למולו וחלילה לכמוך על הנס ולמה לא ניחוש גם ביומא דעיבא כך לדחות ליום אחר דוקא מפני חשש סכנה?!

והראה לי חכם אחד דברי הריטב"א ביבמות שם, שמביא בשם רבו הר"ם כי מאן דלא בעי למימהל ביומא דעיבא הרשות בידו ושפיר עבד שלא לסמוך על שומר פתאים ד' וה"ה שהי' ראוי שלא לימהל בשבת כשהוא יום המעונן, וביש"ש ביבמות מביא שגם הר"ן הזכיר דבר זה בשם הריטב"א, אבל היש"ש חולק ואומר לא נראה בעיני הוראה זו האידנא שאין אנו בקיאים ביומא דעיבא כולי האי וכי עיי"ש, וקשה להבין האיך הוא דוחה דברי רבותינו הראשונים בענין של סכ"ג, דמה בכך שאין אנו בקיאים סוכ"ס ספיאק מיהו הוה. (ב) ונראה לפי"ו כי בכל דבר שהעולם נוהגים לעשות כן ולא לחוש מותר לאדם לסמוך על "שומר פתאים ד'", כי מה שקצרה יד האדם לדעת ולהזהר ממנו הקב"ה שומר עליו, שהרי בכל חלל העולם ישנם דברים שיכולים לגרום סכנת נפש ואין להחמיר על עצמנו להימנע מכל אלה, ולכן גבי קטנה ס"ל לרבנן שאין להתיר בשביל זה לשמש במוך אלא משמשת כדרכה והולכת, שהרי כך נוהג העולם ועל כגון דא סומכים ע"ו שמן השמים ירחמו.

וכן גבי מילה ביומא דעיבא השתא דדשו בו רבים ונעשה מנהגו של עולם כך (ובודאי לא נזהרו גם מהקזה ביומא דעיבא) אין לאסור וסומכין על מן השמים ירחמו, וגם הריטב"א בשם הר"ם לא אמר לאסור על מי שרוצה למול רק להפך, כי מי שמקפיד בדבר זה ונוטה להזהר ולבלי לגרור אתרי מנהג הצבור שאין מקפידין שפיר עביד.

שוב הראו לי כי סברא זו מפורשת בהרחב דברים בס', שם אריה" סי' כ"ו ומביא ראיות כי בדבר שהוא מנהגו של עולם ודרך הכרח אין לחוש וסומכים על רחמי שמים, שהרי הולכי מדבריות וימים צריכים להודות מפני שיש סכנה בדרכים אלו ובכ"ו מותר ללכת במדבר ולפרוש בים, וכן לידה בכלל סכנה היא ומ"מ אין איסור, אפילו למי שיש לו בנים וכן לאשה עצמה שאינה מצווה, מפני חשש סכנה, וחז"ל דרשו גבי פועל ואליו הוא נושא את גפשו — שמסכן גפשו לעלות לראש הגג או לראש האילן בשביל שכר פעולתו, וגם מלחמת רשות לא נאסרה מפני הסכנה, — והכל משום שכך מנהגו של עולם לעשות.

ואמנם יש מקום לומר כי איש הנזהר בדרכיו ביותר ואינו נגרר אחרי מנהג העולם צריך להזהר גם בזה, ולכך נוטים דברי הר"ם שבריתב"א ביבמות שהזכרנו, וכן נזכרת סברא כזו בס' תרומת הדשן (סי' רי"א) לענין קטלנית כי יש מקום להתיר, מתוך שאנו מתי מעט וצריכים לישא מאשר נמצא דשו בה רבים ושומר פתאים ד'" אך הוא מסיים כי צריך עיון אם שייך האי טעמא לת"ח שידוע ומכיר ונזכר למופלא בדורו — "עיי"ש. —

(ג) ובכל זה יש תשובה מספקת לאלה המתחכמים הרוצים להכניס מחשבות

ש ב ט ש ע ר רא ש ו ן מ י ה ו ד ה נ ט

און בלב הדור הצעיר למעט את הילודה, בטענת שאין הנשים בזמננו חזקות לילד ילדים הרבה ויש בזה צד סכנה. ויש גם המרחיקים עוד יותר לבקש חשבונות רבים ומוסיפים טענת, כי גם כשאין סכנה בעצם הלידה יש חשש שהטיפול במשפחה גדולה מתשת כחה של האשה ומסכן את בריאותה - ובין כה וכה חותרים תחת הצווי הראשון שבתורה, פרו ורבו ומלאו את הארץ". ידוע הלב לראות כי ישנם המחקים בזה את מנהגי גויים ידועים בנימוק של חשש סכנה.

L

כ

(א) ועדיין פש לן לברר דין מציל עצמו בממון חברו אם מותר לעשות כן (חוק מדיני התשלומין שאין אנו דנים בזה כאן) מפני פקו"נ, והנה ידועה מחלוקת הרמב"ם והראב"ד בפ"ח מהל' חובל ומויק הל' ד', דהרמב"ם סובר דאם נשא ונתן ביד חייב לשלם אעפ"י שהמלך אנסו להביא והראב"ד אומר שזהו ע"ד הרב (כונתו להרי"ף) ואין הגאון מודה לו, וכך הדין שאין לך דבר עומד בפני פקו"נ ומאין מתחייב לו שימות בשביל ממון חברו וכו', עיי"ש. וכבר העיר הרמב"ן במלחמות בסוף מס' ב"ק כי באמת אינו אומר שאסור לעשות כן אלא שחייב לשלם; אולם מדברי הראב"ד נראה שסובר כי להרמב"ם אסור להציל עצמו, ובאמת גם הסמ"ע פירש כן בדברי הרמב"ם ומדייק מלשון הרמב"ם והמחבר שפירשו שהוא פטור ולא כתבו דמותר ש"מ דלכתחילה לא יראהו אלא שאם הראהו פטור מתשלומין, עיין בסמ"ע סי' שפ"ח ס"ק י"ב. והטו"ו שם פליג וסובר כי מכיון שיש סכנת מות מותר לעשות כן אפילו לכתחילה.

(ב) וראיתי בס' ים התלמוד לכ"ק ד' קי"ו שהסביר הדברים בטוב טעם, כי לשיטת הראב"ד זה בזה תליא, כי אם אנו סוברין שמותר לעשות כן מפני פקו"נ אין טעם למיחשביה כגולן ע"ו וצריך להיות פטור מתשלומין. אבל אם נימא דאסור להציל עצמו בממון חברו נמצא דאם עשה כן ונשא ונתן ביד נחשב כגולן, ואמנם יש לרן בדבריו, אבל רצוני להעיר כאן רק הערות אחדות ולא להאריך.

נלע"ד דיש הבדל גדול בין אם אנסוהו לקחת ממון חברו ואם לא ישמע להאגסים אפשר שימיתוהו ובין אם הם דורשים ממנו שיביא להם ממון או שחורה ואין לו משלו אלא משל חברו בלבד. דבמקרה הראשון הוה אונס ומותר לו לעשות כן מפני סכנת נפש, ואילו במקרה השני זה נחשב כמו דין רפואה לצורך פקו"נ, דפסק הרמב"ם בפ"ה מה' יסוה"ת הל' ו' דאין דינו כמו אונס, וכמו שהסברנו לעיל (בעמוד כ"ד). והרי מפורש נפסק להלכה בחו"מ סי' שנ"ט

בעזה"ת

ספר

שאלות ותשובות

ציץ אליעזר

חלק תשיעי

כולל

תשובות בהלכה בירורי דינים וליבוני שיטות בענינים מעשיים
 שונים. בראשו קונטרס גדול בדיני מעשר כספים. ובסימן י"ז
 קונטרס רחב בהלכות רפואה בשבת, ובעיות כלליות.
 בסוף הספר קונטרס מקיף מחולק לשערים ופרקים נקרא בשם
 בעיות הלכה רפואיות בקיום התא המשפחתי
 בדיני בדיקות לכשר הולדה ומניעת והפסקת הריון
 והפרייה מלאכותית
 הוצאה שניה

חנני ה'

אליעזר יהודה וולדינברג

חבר בית הדין הגדול

בן לאאמו"ר הרה"ג מוהר"ר יעקב גדליהו ז"ל

בעיה"ק ירושלים תובכ"א

שנת תשמ"ה לפ"ק

ונוסף על-כל האמור הרי הוספתי בספרי שם בפרק ו' לברר עוד דרך מיוחדת להיתר החילול עבור המומרים לח"ש בזמנינו וגם המצאתי המצאה באופן שיוצא שאינם עוברים בכל אופן על איסור חילול דאורייתא. כיעו"ש וכדהגשתי במיוחד מזה באות י"ד שם.

7 ← (ט) הגדרת הדין שאין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב, ובהא דאין לימודי הרופאים דוחים שבת.

(כ) להאמור בדברי בפ"ז בקשר להגדרה אימתי אין הולכין בפיקוח אחר הרוב, כותב כתר"ה שלדעתו הגדר הוא כל שאנשים מפחדים או נבהלים מזה גם בימות החול מחשש סכנה, ולכן דעתו להתיר בגוונא דא לסתור בשבת קיר או גדר בכה"ג שיש חשש שיפול מאליו על אנשים, וכן אותו הדבר לגבי הצטננות או חום, ומוסיף וכותב דהיינו נמי טעמא שאין לימודי הרופאים דוחים שבת, דכיון שאינם לומדים בימות החול בבהילות של הצלת נפשות כ"ג בשבת, ומסיים בלשון: ולענ"ד הגדרה זו נכונה מאד והוא כעין מה שאמרו בכמה מקומות בש"ס והאינא שומר פתאים ד' והיינו משום דכיון דדשו ביה רבים אין זה חשיב בגדר סכנה ע"כ.

ולענ"ד לא כן עמדי, ולדעתי ברור הדבר שבכל בכאמור הולכין אחר הרוב, וכפי שביארתי זאת באור היטב בספרי שם וביססתי הדברים עפ"י גדולי הפוסקים, ואם נלך לפי ההגדרה של כתר"ה לא נדע עז היכן שהיתר בזה עלול להתרחב ולהתפשט, ונגיע למצב מוזר כזה עד שיאמרו התירו פרושים את הדבר, כי אין דיעותיהם של בני אדם שוות בזה [וידוע אנכי על גדול מפורסם אחד שעל כל מיחוש קטן שיש לו הוא נבהל ומזמין מיד אליו פרופיסור, האם נתיר לו גם לחלל שבת עבור כך?] וכפי שענינו הראות ישנם הרבה בני אדם, ובפרט הנשים, שנבהלים מכל דבר קטן של חשש מגפילה, ובפרט של איזה הצטננות או חום, וחוששים לכל חשש רחוק של סכנה, ויבואו איפוא ללמוד להתיר לחלל עבור כן, ויזכר מצב של עירבוביא ואנדרלמוסיא לתת תורה כל אחד ואחד בידו, ולתת הדברים לשיעורין? ואורו הדבר בקשר להגדרתו בנוגע ללימוד הרופאים, אשאלה את כתר"ה, האם בגוונא שכן לומדים עליהם בימות החול בשקדנות בלי הרף ובדומה למשל, מה שישנם מהם שלומדים בתדירות בלי הרף על המצאת צדי ומרפא למחלות ידועות, אשר שוקדים על כך יום ולילה, האם נתיר להם לחלל על כך גם את השבת? ואם כן, גם בזה יופרך הדבר ויופרצו החומות עד כדי לימוד להתיר להם כל הלימודים, וכשאלת החתם סופר שהבאתי בספרי שם "דא"כ כל לימודי הרופאים ידחה שבת".

ובכלל לא אבין מה שייך לבוא להגדיר בזה ולתלות הדבר באם הרופאים לומדים משו"כ גם בימות החול בבהילות, והאם אם מי שהוא או איזו חבורה שהיא, תהא זו דרכם כסל למו שלא למהר להציל ולהגיש עזרה בימות החול לנתונים בסכנה האם נורה להם על כן שגם בשבת אסור להם לחלל בכדי למהר להציל? גם הגדרת כתר"ה לצד השני לומר "דהיכי דדשו ביה רבים אין זה חשיב בגדר סכנה" ג"כ תמוה בעיני ואשאלה למר, האם בכהיום הזה שלא מחשיבים הרופאים אי המציצה לסכנה, או, שלא מחשיבים יולדת תוך ג' ימים בגדר של מסוכנת, האם לא נתיר על כך משום כך את המציצה בשבת [בלתי רק להדעה הסוברת שזה גם מצוה?] או לא נתיר לחלל שבת עבור יולדת כזאת, או לא ניתן לה ביה"כ לאכול? וכן בכל כדומה לזה.

והכלל הזה של כיון דדשו ביה רבים אין בידינו אלא מה שנאמר בזה בגמ', וכדכותב בכעין זאת התרומת הדשן סי' רי"א שקשה לצדד להתיר מטעמא דשומר פתאים במקום דאיכא חשש סכנה עיי"ש, וכ"כ גם בשו"ת חיים שאל ח"א סי' נ"ט ע"ש, ועוד, דגם במה שנא' בגמ' בזה דעת כמה ראשונים ופוסקים דמ"מ מי שרוצה לחוש ולא לסמוך על שומר פתאים הרשות בידו לחוש לכך, יעוין בהידושי הריטב"א ביבמות ד' ע"ב ע"א ובנמוקי יוסף שם, ובב"י בטור יו"ד רס"ב, ועיין גם ביש"ש יבמות פ"ח סי' ד' ושו"ת חיים שאל שם ובערה"ש סי' רס"ג סעיפים ד' ה' עיי"ש והדברים ארוכים, על כן ברור הדבר בעיני שהגדר בזה הוא כפי שכתבתי להגדיר בספרי שם.

חולה שאומר צריך אני אם שומעין לו גם ברפואה.

(ג) לדברים שבפ"ח אות ו' ד"ה והרדב"ה, כותב כתר"ה וז"ל: עיין גם בא"ש פ"ב משביתת עשור ה"ח שמצדד לומר דדוקא באכילה שומעין לחולה משא"כ ברפואה אם בקיאי אמרי אינו צריך אפשר דאין שומעין לו, ע"כ. והנה עיינתי בגוף דברי האור שמח וראיתי שאבל למעשה נוטה האו"ש להקל לשמוע לחולה גם ברפואה, דמסיים שם בלשון "וצ"ע כי סתימת הפוסקים משמע דאין חילוק", וכפי הנראה לא ראה הא"ש את דברי הרדב"ה בתשובה שאני מביא בספרי שם, דאילו לא כן היה מזכיר שלא רק שמסתימת הפוסקים משמע דאין חילוק אלא שהרדב"ה כותב במפורש בזה דשומעין לחולה גם ברפואה ואפילו כשאין רגילין לעשותה לאותו חולי, ואפי' אם הרופא אומר שלא תועיל לו ובלבד שלא יאמר שעוד תזיקהו, וכדברי הרדב"ה סובר בפשיטות גם בספר קול בן לוי כדבאתי בספרי שם.

ש ב מ א ר י ה

והוא ספר ואסיפת שאלות ותשובות ספונות וחשיבות כסדר ארבעה חלקי השיע
 וגם שני קונטרסים אשר נצרכים המה לכל מעיין קונטרס רוב וספק במקוון וקונטרס
 הזמנה ואלה התשובות אשר השבתי לכל שואל מאתו דבר ה' זו הלכה נאמרים בפלפול
 ובסקרות מסבירות להלכה כיד ה' הטובה עלי אני אני המחבר אריה ליבוש באלחובר
 באיא מז מוהרר אליהו ז"ל החונה פה עיר וסל ב עיר ואם בישראל במהו וואלין אשר
 במדינת רוסיא האדירה בעל המחבר ספר ערוגת הבושם על חלק ראשון מורה דעה

ר י ה ל נ א

בדפוס האלמנה והאחים ראם

שנת תר לאג לפ"ק

ШАЛОТЬ УТШУВТЬ ШЕМЬ АРИИ.
 т. е.
 рѣшеніе вопросовъ по религиозной казустикѣ евреевъ.
 Сочиненіе Ариі Балхувера.

В И Л Ъ Н А.

Въ типографіи *Вдовы и братьевъ Роммъ.*
 На Жмудскомъ переулкѣ въ собственныхъ домахъ подъ № № 327 и 328.
 1871.

מפיק מקרא דלך אה דמכס לנפשותיכם אדרוש דיל' דקאחמרי
הש"ס דב"ק ל"א ע"ג דלון ללמוד מזה לחבלה דקטלה שאני -
כן י"ל דשאני לכטם למקום סכנה מלקטול אה עלמט :

אך דלפ"י קשה דלמה כתב הרמב"ם שם דה"ל רוח והמחבר
דמכין אותו מכות מרדות . ולמה לא ילקה מלקוח .
דהרי דב"ק פ"ג מה"ל סנהדרין פס"ד דהמקלל אה עלמט לוקה שנאמר
השמר לך ושמור נפשך ודל' דשבושות שם דהשמר הו"ל ל"ח
ח"כ גם במסכן נפשו דמפיק ג"כ מה"ל דהשמר לך למה לא
ילקה . ולריך לומר דדוקא דה"ל דלמור חכמים משום סכנה
דל' החס כגון לא ישחה בלילה מן הגהרות ואגמים שמא יבלע
עלוקה . וכן דברים שאסרו משום גלוי וכה"ג דהוי רק משש
סכנה בזה מרים רק מכות מרדות אבל בנכנס למקום סכנה
בזורה ומסכן נפשו כגון בקיר נטוי וגשר רעוע י"ל דלוקים
ע"ז ג"כ מקרא דהשמר לך כנ"ל דהוי ל"ח כמו במקלל עלמט :

שוב ראיתי בלבוש שכתב דה"ל קראי דהשמר לך ושמור
נפשך הם רק אסמכתא בעלמא דפשטא דקרא לזו
להכי אחי . ודבריו תמוהים . דה"ל דרש' מה"ל קרא בשבושות
שם לענין מקלל דלוקה . וכן בברכות שם דה"ל אהר לו
מה"ל קראי והכתיב בתורהכס וכו' דמבואר דפשטא דקרא להכי
אחי . ומש"ס דיש ללמוד מקרא דלך דמכס לנפשותיכם . כב
כתבתי דלון ללמוד מזה דקאחמרי הש"ס דב"ק ל"א דשאני קטלה .
דיל' דוקא להרוג ח"ע אסור . לכך למדו רק מקרא דהשמר לך :

סימן כו

בענין מה דאיתא בס' קי"ו ס"ה בהג"ה כמה
דברים האסורים משום סכנה וז"ל :

דובן חזר מכל דברים המביאים לידי סכנה כי סכנתא חמורה
מאסורא . ויש לחוש יותר לספק סכנה מלספק חיבור
וכו' . ועיין בזה"ש ס"ס הר"ז שכתב ג"כ המחבר ז"ל הרבה דברים
אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנה נפשות וקלחא נחבארו בעור
יוד' ס' קי"ו ועוד יש דברים אחרים וכו' וכל העובר על דברים
אלו וכו'לה בהם ושמר הריי מסכן בעלמא ומה לאחיים עלי
בך מכן אורו מכות מרדות . והוא מהרמב"ם פ"ח מה"ל רואה
ושמרת נפש ופי"ג שם עי"ש שמה"ל דברים אלו שכתב המחבר
והרמ"ל כאן ובת"מ שם . וכתב בסמ"ע שם סק"ג הרבה
דברים אסרו וכו' מכתוב השמר לך ושמור נפשך מה"ל מבואר
דהוא חיבור דלורייתא לכטם בסכנה . וראיתי בבאר הגולה שם
ש"ן עמ"ס המחבר ומכין אורו מכות מרדות ז"ל סבירא ליה
דהם מדרבנן ואסמכתא אקרא כדלעיל ס"ח ומ"מ מכין עליהם
כמו שאר מטה דרבנן . ח"כ קים להו שהם מדלורייתא ואין
לוקים עליהם כדאשכחן בתנאי שיעור דאסור מן החורה . ואין
לוקים עליו כ"י ציר"ד ס' קי"ו עכ"ל . ושנה בזה שניאה
בזולה כי ה"ב"י שם לא כתב כן בס' קי"ו רק על דברים שאסור
לאחלם משום כל השקטו שכתוב שם וע"ז כתב כנ"ל דלפטר
מדרבנן . או כדן ה"י שיעור . ולא על דברים שאסרו משום
סכנה עי"ש דב"י . והבאה"ג סבר דזה קאי על דברים האסורים
משום סכנה . וזה טעם דמכתה שם . אבל דברים האסורים
משום סכנה אינה חיבור דלורייתא מקרא דהשמר לך שכתב
שם המחבר ס"ח וכמ"ס הסמ"ע . ולפטר דעובר אפי' בלא
הטעה ח"כ דקדק"ל דכל היכי דכתיב השמר פן ולא איש אלה
לא הטעה ופיין בעירובין ז"ו ומנחות ז"ט ודף ל"ו ובר"ה דף
ו' ובת"מ שם ד"ה השמר זה מלוח ל"ח . ודומק לומר דהוי
רק אסמכתא בעלמא וקרא אחי לענין השוכה דבר ח' מלימודו
כדכתיב בנפיש דקרא כן חשבה אה הדברים כדל' במנחות ז"ט .
שוב ראיתי כי כן מפורש בש"ס ברכות ל"ב ע"ג במעשה בחסיד
ח' שהתפלל בדרך שבה ע"ד אחד כנגדו וכו' דאמר ליה והכתיב
באורהם רק השמר לך ושמור נפשך וכתוב ושמרתם מאל
לנפשותיכם . הרי דרשה פשוטה היא אף לאיש יהודי . וכן
הוא בשבושות ל"ו לענין מקלל עלמט דעובר בל"ח דכתיב רק
השמר לך וכו' כל מקום שנאמר השמר פן ולא אינו אלא ל"ח .
ח"כ נראה ודל' דדרשה גמורה הוא מדלורייתא והוא דלא

והנה דב"ק ל"א מביא הש"ס מחלוקת תנאי חי אהרם ראשי
לחבול בעלמא ופסק הרמב"ם פ"ה מוביל ומזיק דאסור
ועיין בזה"מ פ"ג מה"ל דשות מ"ש בזה . וראיתי להחוס' בשבושות
ל"ו שהקטו דלמה לא מפיק גם מבלה בעלמא מה"ל קרא דהשמר
לך או מוהשמרו מאלד לנפשותיכם . ולא ידענא מאי קאיא לכו .
דה"ל הש"ס רואה ללמוד החס מקרא דלך אה דמכס לנפשותיכם
ודחי דלמא שאני קטלה . ח"כ אין ללמוד גם מה"ל קראי דהשמר
לך ושמור נפשך או מוהשמרו מאלד לנפשותיכם . דיל' דדוקא
בדברים הגונעים לנפש כגון סכנה נפשות וכן בקללה דמקלל
אה עלמט . אבל בחבלה דהוא רק נכס וכו'ל בל' מאכזרו אין
ללמוד מזה . ולכך לומר רק מנייר דנקרא מוטל על שאר
ח"ע מן היין כנ"ל פשוט . ועכ"פ יאל לנו מ"ל דלסכן נפשו
הוי ל"ח מן החורה רק בדברים שאסרו חכמים מחשש סכנה
לוקים מכות מרדות . ועיין בזה"ש ס' י"ג סק"ב מ"ש בזה :

אבן המיה לי מאלד על הרמב"ם והסור והמחבר שלא כתבו
רק דברים אלו שאסרו חכמים משום סכנה והשמיעו
הרבה דברים שמכרו בש"ס דהוי סכנתא . וכמו שהעתיק הרבה
מהם בפר"ח בס' זה . וכן העתיקם הרב מהר"י אבוהב במתורג
המאור נר ו' ע"ש וכהנה סובי . וגם דין זוגות המוכר בער"פ
ג"כ לא הביאו אף שהקטו שם למה היקטו ד' טופות הא הוי
זוגות ע"ש . ונהי דמסיק החס דמאלד דלא קפיד לא קפדי בדי
פ"מ הא למיתסא מיבעי וכו"ש הרשב"ם שם . וביחוד חיימא
שלא הביאו הא דל' בשבט ס"פ מפנין דסכנה להקטו דם בערב
שבועות וגזרו בכל עי"ט אטו ער"ש רק הרמ"ל בלא"ח ס"ס
הס"ה מביא זה . אבל הרמב"ם והט"ו השמיטו . וראיתי בחוס'
פ' בים דיומא אהא דלמריקן החס מדיחה אשה ידה אהא
ביתא ונתנה פה לחיטוק ואינה חוששת מ"ט משום שיבאה
וכהבו בחוס' דהוא רוח שצורה על האוכל כשבה ליתן פה לחיטוק
כן ד' ויה' שנים ומונתו אה לא נבל ידיו בלוחה שעה א"ע"פ
ככתב נעל שארית ומה שאין העולם מהרים עכשיו מזה לפי
שאין אורח רוח רעה שורה באליו המלכות . כמו שאין מהרים
על הגלוי והזוגות עכ"ל . וכעין זה י"ל בכל הנך דקאחמרי הש"ס
משום מזיקים או משום כשפים דלון זה מלוי בינינו והחוס' חדא
מוינייהו נקטו בזה . וכ"כ בפר"ח על הא דלון לשחוח מים בלילי
רביעית ולילי שנתה דלון מהרים עכשיו בזה מה"ע . ומלאתי
בהה"ד ס' רי"ח שכתב לפנין קטליה דכמה ח"ח גדולים ואנשי
מעשה הגונים דלא הוי קפדי לישא אורח . והביא בשם ח"ל דהוי

23

אמריהם - והרב מהרש"א היה זמן רב אחריו וליפול כמה דורות וע"ז לא טוה הרב ז"ל שלא יקראו בזמנו חילו - אבל לא ידעו ח"כ ממי סהדוניה דהגאון מהרש"א - ואפשר דסהדוניה היה שלא טוה רק לבניו ולא לדורות הבאים אמריהם - ובכ"פ לא ידעתי מקום להקל שלא לחוש לזוהמ הרב רי"ח ז"ל כי קשה לסמוד על המעשה הג"ל מעדות הגאון מהרש"א - אחרי שלא ידענו על כן טעם הדבר :

וראיתי בנדוד ביהודא התייגל חלק אהע"ו סי' ע"ט שגשאל על מי שרצה לעשות שידוך הנון עם בן תורה וחסן רק' שיש קפידא ששם החתן כשם אבי הכלה - אשר מלך נוואה הג"ל ח"ן לזונס והשיב להחיר - כי הגאון ז"ל לא טוה רק לבניו ח"ל וכיוצא בזה אט מולחין לרבנו יהודא הכסיד ז"ל בלוואה שלו דברים שכמעט אסור לנו לשומעם כי הוא אומר שלא ישא בם אחווה ובגמרא אמרו שהוא מטוב - הוא אומר שלא ישא אב ובנו שתי אחיות ור"פ ובנו כשלו שתי אחיות בנות על אבא אורחא הוא אומר שלא ישאו ב' אחים שתי אחיות ובגמרא שמונים זוג אחים כהנים גשלו שמונים זוג אחיות כהנות וארי בגמי דר"ח הוי נסיבי לרמי ולמד פוקבא בר חמי - וכיוצא בזה בלוואה ההוא - ואם היה החסיד מטוב לוואה זאה לכל ישראל הרי הוא שואר דברי האלמוד והיה אסור לו לקבל דבריו כלל אבל האמת כי החסיד לורש אחריו טוה לדורי דורות כי ראה ברוח הקודש שורש לא יל"ה דיוונים כלהו ובה אינו שואר דברי האלמוד שהוא על הכלל ודברי החסיד הוא על הפרט עכ"ל - לכן שמעתי רבים אומרים קן דהלוואה לא היה רק לבניו - ולכן ח"ן מושיעם לכל מה שנכתב שם ויש להם האג גדול המסייע להם הוא הגאון הג"ל - ובאמת הרואה בלוואות הג"ל - יראה שאין לומר קן כי במקום שהוא רק לבניו כתב קן בפירוט - ובמקום האומר שהאם קאי על כל אחד - וכמו האג דלא יור כן וכו' דח"ל לומר לבניו דהרב ז"ל לא היה כן - וראה לזה דהרמ"א בסי' י"א לענין שחימת אוונת בבת ושם ובסי' קע"ט בהרנוולח שקרא גבירה מביא דבריו - גראה דלכ"פ נאמר :

אמנם מה שחמה בכ"ב עמ"ש בלוואה הג"ל שלא ישאו ב' אחים שתי אחיות שנמלא בסי"ט שגשלו - וזוה מוכיח דהחסיד ז"ל לא אמר רק על הפרט לבניו ובסי"ט נאמר על הכלל - אינו מוכרח דיכולים אנו לומר להיך דהחסיד ז"ל דבר על הכלל - ובסי"ט דמיינו דגשלו הוא הפרט שראו וידעו בז"ל דח"ן לחוש אם יגשלו כי בזדלי חכמי הש"ס ראו וידעו יורה מהר"ה ז"ל - אבל בשאר חכמים ח"ן לישא - כי בזדלי לא על הכלל כולו ילא רק דלפעמים יכול להיזק ויש בזה מיוחד כמו שיהבאר לקמן בדבריו - ועוד דלפ"מ דליחא לפינוי כחוב בלוואה הג"ל בפירוט דהוא לבניו פי"ח אוח ל' :

אכן התמיה העלמה שיש על דבריו הוא רק ממה שכתב שלא ישא בם אחווה ובסי"ט נאמר להדיא דהוא מטוב - פיין יבמות ס"ב וסנהדרין ע"א וכו"פ הרמב"ם הל' א"ב פ"ב הלכה י"ד ובאהע"ז סי' ב' - ועוד אני מוסיף להקשות דאף אם נימא דרק לבניו טוה קן מ"מ קשה דהא כיון דהוי מטוב ח"כ ח"ן לחוש עוד לסכנה דשומר מטוב לא ידע דבר רע וכדליהא בזו"ח סי' תנ"ה לענין דח"ן לשפוק מים שגשלו למלח מטוב בשביל מה או תקופה הנופלת משום דשומר מטוב לא ידע דבר רע - ודבר זה הובא בב"י בשם המרדכי עכ"ל בשם הר"ה החסיד הג"ל בעמ"ש ע"ט ב"ט - ומלחתי בם' עיקרי דייט שהביא בשם השו"ת רצור הכסף שכח דיש לחוש ללוואות חלו ח"ף במקום מטוב והוכיח קן מהא דבת אחווה ויהבאר לקמן בדבריו) :

אכן גראה לע"ד לתוך דברי הרב ז"ל דלא יקשה עליו כג"ל ובלא יהיו דבריו סותרים לדברי הש"ס כלל - ע"פ מה דא' ביבמות ל"ט ע"ב ובכמה דוכתי בראשונה שהיו מחכונים לשם מטוב אחריו למנוח יבוס קודם למנוח חליה - עכ"ז שאין מחכונים לשם מטוב אחריו מטוב חליה קודמת ועיין באהע"ז סי' קס"ה ס"א - ח"כ ח"ש רי"ל הא דשומר מטוב לא ידע דבר רע הוא רק כשהחכין לשם מטוב - אבל כשאינו מחכין לשם מטוב ח"ג' דהיא בם אחווה לא הוי שומר מטוב - ולק

ספק השאל - וכאז דאפשר דאהני מלי דא"י סמכו עלמא ולא מיישין לספק השאל כמו שאין אנו נזהרים מכמה מלי דאחריו רבין עליהן משום השם סכנה משום שומר פחאים ה' וכו' הוי גוואח אמריין בפי' מפנין לענין הקזח דם בשפי דקאי מאדים - ור"פ אי שייך לומר האו טעמא שומר פחאים לח"ה שידע ומכיר ומכיר למופלח בדורו ואפי' באינש דעלמא קשה הדבר לזדד לכ"ב להחיר - הוה"ל ואיכא השם סכנה דלאמר פרק ח"ן מעמידים פרוקא לסכנתא בתמיה עכ"ל - הרי שגם הוא עמד בזה בזה שאין אנו נזהרים - ומ"ש דבת"מ שידע ומכיר ל"פ אי שייך שומר פחאים ה' - י"ל דתתה ח"ן לנו דין ח"ה לענין זה דכיון דבהרבה דברים נשתנו המנינים וה' שייך עתה לחוש כמו בשיבתא שכתבו האוס' קן יש לספק בכל התשעות הנזכרים בגמרא - ואין אהנו יודע עד מה - ושייך לומר שומר פחאים ה' - אך כ"י דמוק מאל לבא במשפט על כל נעלם - ולגזר אומר שעה ח"ן בזה סכנה - ומי בא עד חכמה וסוד הדברים האלה השגבים ונשלמים מעיינו ומעיי שכלנו - וביותר הימיה פל הרמ"א ז"ל שהביא בסי' זה ענין התקופה דיש סכנה לשתות סיס ח"ף שד"מ בעלמו הביא דעה החכם ח"ן עזרה ורצו האו גאון בהשבתו לאנשי קירחן דהוא יחוש בעלמא בעבור שהוא תחלה תקופה ח"ן רויים לשתות מים שימאלו בהנש ע"כ יאכלו מיני מחיקה ע"כ - ועכ"ל השם להסוברים דיש בזה סכנה - ופיין בזו"ח סי' תנ"ה וכן לעיל בסי"ט י"א הביא מ"ש בשם ר"י חסיד דח"ן לשחוט אוונת במודע טבח ושבת אס לא יאכל ממנה ע"כ - הרי שגשם לכל החומרות בהשם סכנה - ולמה לא הביא הדברים האמריים בסי"ט מחשם סכנה - וגם בזמנינו קפדי שוכח לכל הדברים האלה והדומים לאלה הגמולאים בלוואה רי"ח ז"ל ונוואה ר' שטפיל פיין בש"פ קטיים שמיבאים בסי' זה - ודומה לענינים חילו - ואין ח"ש שם על לב לחוש לדברים הפחמרים בסי"ט - וטעם הדבר נעלם ממנו בזה שהקילו ומזרו והקילו בזה - ובשאר חומרות בזה מחמירים מאל - וחוששים ח"ף לשחימת זקנים ולמה לא יחשו נדברי ח"ל עכ"פ כמו ללוואות החכמות - לכן שומר נפשו ירחק מהם - ומלחתי בסי"ט ח"ן סי' י"ב בפי' כל הבשר שכח ח"ל ח"פ שיש חרס קדומים שאין לסמוך על רפואות התלמוד כדי שלא להוילח לעו על חכמים הקדומים ולא ידעו שיש סינו במקומות ומכ"כ בזמנים שהדורות פוחחים והולכים ואם בראשונים כעניקים אנו כיושין גם מה שההירו משום רוחות כלם לא שכימי האידנא כמו זוגה ודומיהן מ"מ מה שיש לחוש מענין כשפים והיזקוה שבגופו למיתה מיצעי עכ"ל - וזה גראה דעת הרמב"ם והגמור והמהבאר שלא כתבו כל הדברים שגאמרו בסי"ט משום סכנה כן כ"ל :

והנה על לוואה הרב רי"ח ז"ל רבים ראו קן חמה שנמלא בהם דברים זרים מאל - כמו לא ידור כהן ברענוגשבורג ולא אלגור - וכן לא ידור ח"ש ואשה באונגשבורק - לא ידור רב צה"לצורג - וכהה הא דלא ידור כהן ברענוגשבורג אפשר דנמאש שם חיזה ספק שומאה בביה הפרס - לק אסור לכהן לדור שם - אבל שאר הדברים המה דברים תמוהים - ושמעתי מהרב המנוח הישיש מו"ה מרדכי מרגליות אבדוק סנהאז שהיה לו בקבלה מאצטויו - אשר בזמן הרב מהרש"א באסיפת גדולי הדור שהיה בעת האלה ובחוכם היה הגאון מהרש"א ז"ל דברו על אוונת לוואה רי"ח - ועמד הגאון מהרש"א על רגליו ואמר - אני מבין בניו - ובלוואה הג"ל כתוב שלא יקרא ח"ש מרעו אח צנו לא יהודא ולא שמואל - ואני זה שמי שמואל ואם אבי יהודא - ושאלתיו טעם הדבר למה באתם לא הששו ללוואה זקנים רי"ח - והביב לי כך שמעתי מהם - והוא פלא באתם - ומה שקפיד על שם יהודא ושמואל כ"ל כי הרב ז"ל בעלמו היה שמו יהודא - ושם אביו היה שמואל - והוא הנקרא ר' שמואל הגביר כדא' בסדר הדורות בהמעשה נורא מקשירת התשלין ובספרי סי' רמ"ד כתב כי יש שם פלוני שכל מי שנקרא אחרייו לא ילתי - וראה וידע בחכמתו כי לא ילתינו בניו אחריו אם יקראו על שמו ושם אביו - לכן טוה שלא יקראו בנייהם על שם - והגאון מהרש"א ואביו אפשר לא נקראו בשמות חלו על שם לכן ח"ן קפידא בזה - דעיקר הקפידא שלא יקראו על שם - או אפשר דהלוואה לא היו רק לורשו ממש ולא לדורות הבאים

24

ולכן תשג: לטכנה דלמח לא יסא לשט מזה וממילא היו סכנה
 דלין המלוה מנינה . דהא מה"ט אמרו דמלוה חליה קודמת
 דלמח לא יחסון לשט מזה אבל בש"ס שפיר קאמר דליכא
 מזה לישא בה אחוהו ולין לחוס לסכנתא . דהיכי דמשיין לשט
 מזה ממילא לין חיסור משום סכנה דשומר מלוה לא ידע דבר
 רע . אבל לדין דיש לחוס דלמח לא יחסון לשט מלוה וליכא
 ממילא סכנה כיון דלא היו שומר מלוה . לכך לול דלא יסא
 בה אחוהו . ומיושבים על ככון דברי הרב ז"ל מל הקוסיות . שוב
 מאלתי בדברי הרב ז"ל בעלמו בספרו ספר חסידים סי' הפ"ח
 שכחב ז"ל רוב צנים דומים לחמי האם ולכך אמרו הגוסא בה
 אחוהו הוא חסיד וכמולידים צנים מבנה אחוהו הרי יהיו
 השדים כמותו . אבל אם יש רשע שמכוין להגלוהו שיהיה לו בה
 אחוהו יפה ולא לקמה לשט מלוה זה חינו טוב ועי"ש במפרש .
 הרי שהרב ז"ל חלק כן בהדיא . דאם הוא נושא להגלוהו חינו
 מלוה וכמו"ס . ולכך שפיר לול שלא יסא בה אחוהו כ"ל דיש
 לחוס דיוכן להגלוהו כמו ציבוס כ"ל ויש ג"כ לפשר חזה סכנה
 ובש"ס מירי כוונת לשט מלוה כמו"ס הרב ז"ל בעלמו . וכל
 משיין בלוק יראה שזה חמת ברור בדברי הרב ז"ל ובמסגת חמוה
 עליו בזה . ולדבריה דהוא בעלמו בסו' הג"ל מביא דבר הש"ס
 דהוא מלוה רק שמחלק כ"ל וא"כ אחי שפיר ולק"מ :

ובזה אמרתי כמה שמחלקו האמרוים לענין יבמה קטלנית
 דעשה ה"ל"ח מוצא בחשבות חכ"ל סי' א' דמותה
 להחייבם ולין לחוס לשט משום שומר מלוה . והכ"ל מולק
 עליו די"ל דשכיח היקף ע"ש ועיין בחשבות ע"כ מאפה"ז סי'
 פ' . וה"ל"ח מביא ראייה ממארי' דפ' ד' לחין זו היא ששינו
 וכו' דמבואר דלוק שמתו שני אנשים עכ"ל מתיבמת והכ"ל
 נדמק לדמות ראייה הג"ל דמוהרת משום חיסור חסא זה ולמה
 ערוה ואסורה משום סכנה . ולפ"מ שנתבאר י"ל כן . דבאמת
 יבמה קטלנית חסורה ולא היו שומר מלוה מטעם דעכשו
 לין מכוונים לשט מלוה כ"ל . ולפ"מ לין ראייה מהך מחגי'
 דד' לחין דהסת קאי לפ"מ שאמרו בראשונה דמלוה יבוס קודמת
 דהו מכוונים לשט מלוה . ח"כ ממילא לין סכנה משום קטלנית
 דהו כומר מלוה . אבל לפ"מ דאמריין דעכשו לין מכוונים
 לשט מלוה לא היו שומר מלוה ויש גם ציבמה חיסור
 קטלנית וככון :

אמנם מה שאני תמה בזה . ממנה שכחב בצוואה שם חות
 ג"כ ז"ל וכן לילין העושה פירוח ב' פעמים בטה
 יש לקטט מיד ולין להניחו כלל . והעמק בזה' מרובה שדפס
 בש"ס הקטנים סי' זה והוא לול מפורש בחורה שלא לקטט לילין
 מאלל וכדליהא ג"כ במכות כ"ב זב"ק ז"א וכן ספק הרמב"ם
 פ"ז מה' מלכים עי"ש ב"כ"מ . ועיין בט"ו סי' זה שמתה על
 הסור והמחבר שלא הביאו דין זה בשום מקום . רק שדבריו
 מנומנמים שכתב ז"ל עוד מניט שאמרו חז"ל מפני הסכנה
 שלא לקטט לילין העושה פירוח דלי' פי הנחל דף ז"א אמר רב
 האי דקלא דסעיין קבל חסור למקציה . ואמר ר' הנייה לא
 שכיב שבתה ברי חלל דקן חללה בלא זימנא וכו' ולמה קאמר
 מפני הסכנה דהא הוא לאו ולוקים ע"ל כדלי' להריח במטות
 דף כ"ב עי"ש וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל . ובפר"ח בסו' זה
 כהב ז"ל מלבד שמעיקר הדין לין לקטט לילין העושה פירוח משום
 כל השמיה גרסי' נמי צפ' הוצב חסור ר"ח לא שכיב שבתה
 ברי חלל דקן חללה בלא זימנא . הרי דכתב דהו חיסורא
 וסכנה . וח"כ הדבר תמוה לין חסור ר"ח חיסורא וסכנתא
 לקטט לילין מאלל בשביל שמושה פירוח ב' פעמים בטה . ובצוואה
 הג"ל חות ג"כ כתב בעלמו דלין לקטט לילין העושה פירוח .
 ומדבריו חרביו לא קשיא . דהפס שאמר לקטט לילין מאלל
 חסור לקטט בשושה שתי פעמים בטה . אבל מדברי הש"ס ודלי'
 קשיא לין בשביל חזה חשפה נחיר חיסור דלורייחא וסכנה
 התווצר בש"ס . (ולין לדמות כלל להא דאם היה מעולה בדמים .
 לו בנריך למקומו שמהירים ע"ש בט"ו לוינו דומה כלל) וליישב
 דברי הרב ז"ל כ"ל דאפשר דס"ל דהך חיסור לקטט לילין מאלל
 הוא דוקא בחי' ישאל ומשום יסוב ח"י הוא . אבל בחי' לחי' מאלל
 לין בזה חיסור . ונס מעשה דר"ח בשבתה בלו שקטן חללה ומח

ובדיוותי צענין זה ראייה ב' בשמים ראש סי' קכ"ד
 בהנהגת כה"ס שם דהקשה על מה דנחלקו הרמב"ם
 והראש"ד והרשב"א וכל הבאים אחריהם לענין ספק אם מותר
 מן החורה דאשתמיט ללו מקרא מוצא רב ען אשר הדע כי
 לא ען מאלל הוא אחוה חקת . דאמר הכתוב בהדיח דבעיין
 דווקא שידע בודאי וספק חסור . ובסוף הספר במפתחות כתב
 עוד די"ל דלין מאלל רוב ולכך צענין דוקא שידע . בודאי כי
 לא לילין מאלל הוא עי"ש והנה מ"ש דלין מאלל רוב חמיהגי
 מחוס כמותו שיאמר כן והמשו מעיד להיפך כי חילי סרק
 רוב יערות ומורש"ס . וחילי מאלל לא יהיה חף ח' מני חלף נגד
 חילי סרק . ולפ"מ קשיא לכ"ס דלמה קאמר קרא דוקא אשר
 חדע כי לא ען מאלל הוא . אבל ספק חסור דלמה לא נחל
 בהר רוב דודאי לילין סרק הוא ויהיה מוצא . דהא בחר רוב
 לכ"ס חיליגי ועלה ברוחי לומר ציבוס קשיא זו . עפמ"ס דליכא
 ג"כ סכנה לקטט לילין מאלל פיין ס"ו ופ"ח מהא דלמר ר"ח
 לא שכב שבתה ברי חלל על דקן חללה בלא זימנא . ובסכנות
 נפשות לין הולכים חסר הרוב דלין הולכים צפקות נפש חסר
 הרוב . ומכ"ס דלא קשה לשטת הרמב"ם דס' מותר מן החורה .
 דשאי הכא דליכא סכנתא ומש"ה החמירה החורה בזה .
 וקאמר דוקא אם חדע כי לא ען מאלל הוא כן היה נראה נכון
 לכאורה . אח"כ כתב לי חסס ח' כדברים אלה . אבל לין דעתי
 נוחה מזה חליבא דלמת . דלא קי"ל כר"ש דריש טעמא דקרא .
 לומר דחסור משום סכנה והחמירה חורה . ועוד דלכתי יקשה
 לרב דס"ל דלף צפ"ר הולכים חסר הרוב פיין יומא פ"ה ובכ"מ
 פ"ח מה' סבת שהאריך בזה . ח"כ כיון דודאי חילי סרק רובא
 דרובא ח"כ חף חס לין יודעים אם הוא לילין מאלל או לא
 יהיה . שרי . ולמה כתב בקרא דוקא אם חדע כי לא לילין מאלל
 הוא . אך באמת לפי דעתי מעיקרא לין כולן קושית כלל . דבזה
 לא שייך ספק כלל דכל העלים יוכיחים וידועים מחלה מין הוא
 ויכר ג"כ אם הוא לילין סרק או לילין עושה פירוח . ובכ"ג
 לא החירה החורה הספק דהו ס' חסרון ידיעה דלא מיקרי
 ספק כדלי' בסו' ק"י ובסו' ל"ח ע"ש ונס בחר רוב לא חיליין
 בכה"ג . ולא הוא חינו בקי ומכיר יראה למי שהוא בקי . ולכך
 הולכה החורה דוקא שידע כי לא ען מאלל חלל מס' חסור
 כ"ל . ואחי שפיר :

ונחזור

25

והחזיר לפניו ראשון בנדון לזכות ה"ל דער ים לגמנס
 ע"ל דלי ס"ד שיש בטינים חלו סכנה בדבריו ח"כ
 למה לא ממלא בש"ס מזה דבר . ולמה לא נכחו דברים אלו
 בין כל הדברים דמייני הש"ס לחסורים משום סכנה . ולמה
 הם ושינו כל הכך עד שבא הרב ר"ח ז"ל ויסדו . ומקמי
 דלתי הרי"ח מאן אגמרינהו . והג"ל בזה דבכל הכך דחני בש"ס
 לחסורים משום סכנה ים כאן חיסור גמור מדרבנן עכ"ל דהשו
 לדברים חלו משום סכנה והעובר ע"ל מים חומו מכות מרדות .
 אבל בכל הכך דחני הרב החסיד ז"ל הם משעו רחוקה ואפשר
 לא יזיק רק לא' מני חלף אשר מדינה ומחק"מ אין לחוש לזה .
 והעובר ע"ל אין מים חומו מכה מרדות . רק שהרב ז"ל עשה
 בזה משמרה למשמרה ולפיס משמרה הדין בדרך פלה הוא
 דקאמר להרחיק מכו"ף חף דהוי רק משעו כל דכו שלא כשכל
 בזה חף ח"י מני חלף . ומשעו חסידים הוא . ומאן דלא קפיד
 לא קפדין בהדיה . ואין בזה חיסור . רק הירא ומרד לנפשו
 ומשעו לזה עכ"ל :

ולענין חס ים לחוש במקום מלוה לכל זה . ראייה בס'
 עיקרי דינים מביא בשם השו"ב לזר הכסף לפניו
 לנשך אור ויכירם שאופן זו שאשר בלוואה הג"ל היכל דלר"ק
 לבנות בית הלמוד . ודעתו דחף במקום מלוה ים לחוש . והלק
 זין הוא דכחז דאין לשפך מים השלובים למלח מלוה משום מה
 או הקופה דשומר מלוה לא ידע דבר רע דשם כבר מל המלוה
 משיקרא ע"ס . ובס' הג"ל פקפק עליו ומה ראוותו עיי"ש .
 ובשעו"ב ל"ב סס כחז ב"כ טעם להחיר דהוי שומר מלוה
 עיי"ש . והע"ל נראה דבמקום מלוה דחני ים להחיר והבו דלא
 לוחף עלה וכמו שגראה מהא דמים ששאלו למלח מלוה וחילוק
 הג"ל חינו נראה . גם הרלוות שהביא בס' הג"ל לזה בקל ים
 לדוחם וכמו"ש המהבר הג"ל :

ובאמת דמייני בזה מחלוקת לענין קטלנית ביצמה שהרא"ח
 מהירה מטעם שומר מלוה כמו שהביא בשמו
 בשו"ת מכו"ף ס' ח' ועיין בכו"ב תהה"ט ס' ס' . והרב הכ"ז
 חולק ע"ל ע"ס כהנז דאין להחיר מטעם שומר מלוה . ד"ל
 דשכיח היקא דכזה"ל אמרינן גם בשלוני מלוה דניזוקין דלתי
 ספיק דקדוקין וסוף חולין . וא"כ ה"ה לכל חש סכנה ד"ל
 דשכיח היקא לא מהני מלוה . אך כ"ל דבמשעו סכנה מלוואות
 הג"ל בודאי לא הוי שכיח היקא כמו שהוכחתי לעיל דהוא רק
 משעו רחוקה מללא החזר מזה מלוואה בש"ס וע"כ דהחסיד
 ז"ל יועזן כן רק על לז היוור טוב ח"כ ודאי לא שכיח היקא
 עכ"ל . ופסיר ים להחיר במקום מלוה . ובאמת דמ"ס החכ"ל
 דקטלנית שכיח היקא מיקרי לא הוירא לי . דהרי בהה"ל ס'
 ר"ל כחז לענין מה דמקילים הרבה אגשים בקטלנית דסומכים
 על ח"ו דהוי רק חש סכנה ומעשים בכל יום גאלו רואים
 שנשחם שלשי ומאריכים ימים ומולידים בנים וכו' . ובפרט
 לפמ"ש הרמב"ם דהוא רק על לז היתוש והספר עיין כ"מ פכ"ח
 מחיסורי צוואה ובאה"ט ס' ט' בה"מ שם העתיק השו"ב
 הרמב"ם לענין זה . ואין נאמר דהוי שכיח היקא :

ונ"ל ראייה דיצמה קטלנית חסורה ואין להקל משום מלוה .
 דהנה בפסחים דע"ב ע"ב אמר ר"י אשחו נדה בעל
 הייב יצמחו נדה בעל פסור . ופריך מ"ש יצמחו דקטלנית מלוה
 אשחו נמי קטלנית מלוה . באשחו מעוברת . והא ח"כ שמהח
 עונה . שלא בשעה עונתה . והאמר רבא חייב אדם לשמח את
 אשה ברב מלוה . ומשני סמוך לזוה"ש פ"ג . הרי דהש"ס מדיני
 אשחו ליצמחו לענין דהוי טעם ברב מלוה כל אימם שבא עליה
 משום שמחה עונה מדרבא . ח"כ קשה אין משמח קטלנית
 למ"ד משין גורם דאמרינן דע"י צוואה הוא מת . דהא הביאה
 הו דבר מלוה כג"ל ושומר מלוה ליד"ל . ואין חולים שמעינה
 גורם לו שמח . ומחויקים אותה לקטלנית . כיון דהוי מלוה .
 ויש לנו לומר דלא מחמת זה מתו רן שמחו בדרבס מיתה
 טבעית . ח"ו ז"ל דאע"ג דעבד מלוה עכ"ל אמרינן דמעינה
 גרם לזה שמחו . ולא מהני המלוה בזה וכו' דלאורה להחידם
 מה"ט . דחף במקום מלוה הוי סכנה . כן כ"ל :

ולכאורה יקשה מהא דתי' ביצמות שם דגם לענין מלוה
 קי"ל כן דשלישי לא המול . והרי הוי מלוה וימלא

שומר מלוה . אך באמת ז"ל דהרי חזין דמתו מחמת מילה דהוי
 מלוה . אך דהוא גופיה קשה לכאורה דחש במקום מלוה ליהא
 לסכנתא איך מתו השנים משיקרא ולא הגינה המלוה . דהא
 משיקרא מותר היה למול כיון דלא הוחזקו למח . אך באמת
 י"ל דהא מלוה מילה הוא על האב וההינוק לאו בר מיטבד
 מלוה כלל לכך לא הגינה מלוה האב על ההינוק הימול . ואמת
 לפ"ז ים להקשו דהנה בס' בשמים ראש ס' רע"ו הקשה עמ"ס
 הרמב"ם והמחבר שכתבו דאין מלין השלישי עד שיגדל ויחזקו
 אצרינ דנראה דבגדלותו מלין אותו . והרי משנה שלימה שנינו
 הערל וכל הטמאים נשים ועבדיהם יאכלו ופירשו רש"י ורמ"ם
 בערל שמתו אחיו מחמת מילה וכן בס' אין משמדים כ"ו
 דליבא ישראל שמתו אחיו מחמת מילה דחיי למחל חיש
 אמרינן וכו' המחבר בס' רס"ד . ולדעת הרמב"ם הא מחייב
 למול ח"ע כשיגדל ע"ס בדבריו . ובאמת זה לא קשיא מידי .
 דהיי דמתו אחיו בקטנות או מחייב למול כשיגדל . אבל אם
 כבר נימולו אחיו ג"כ משגדלו פשיטא דהוחזקו למח חף
 בגדלותו ושוב חינו רשאי למול לעולם וכו' מיידי כל מקום
 דקחני ערל שמתו אחיו מחמת מילה . וזה פשיטא מאל פ"ד
 שאני המה על הרב הג"ל שמהכח בזה :

וא"כ דמיידי במתו בגדלות ח"כ קשה הא הוי שומר מלוה
 ולמה לא הגינה המלוה מסכנתא . ויהיה מוכח לכאורה
 מזה דמלוה לא מהני בשכנה וכדעת השו"ב לזר הכסף . אך
 י"ל דאין מזה הוכחה ד"ל דשכיח היקא ומש"ה לא מהני
 מלוה וכמו"ס החכ"ל כ"ל . ולפ"ז לפי מה דתי' ביצמות שם
 דהש"ס מדמה קטלנית למח עממת מילה ח"כ נראה דגם
 קטלנית שכיח היקא . וח"כ חף במקום מלוה יבוס חסור . כן
 כ"ל כיון בזה . אכן בשעו לזוואת ר"ח דלא שכיח היקא י"ל
 דשפיר מהני מלוה וברי משום שומר מלוה וכו' :

וי"ש להביא ראייה לזה דמשום חש סכנה אין לחוש במקום
 מלוה מברכות ל"ב ל"ג דלמרי' אפילו נחש כרוך על
 עקבו לא יפסיק ואמרינן שם דדוקא נחש אבל עקרב פוסק
 לפי שהוא מועד יותר להיזק וע"ס במעשה דחסיד ח' שהחלל
 בדרך שבא הבטחן כנגדו דלא רצה להפסיק . וכן הוא בלתי
 ס' ק"ד . ולכאורה קשה איך העמירו דבריהם חף במקום השש
 סכנה דחפלה דרבנן . וגם צמח עכ"ל משעו ח"כ . וז"ל דחף
 דמחש יכול להזיק לזה מהני המלוה שמינה ולא יפסיק ושומר
 מלוה וכו' כיון דלא שכיח היקא . אבל עקרב דשכיח היקא
 ממילא אין המלוה מגינה ומש"ה פוסק וכו' עמ"ס קושיים
 המנ"א שם במעשה דלוחו חסיד גאל רצה להפסיק להשיב להבד
 שבא כנגדו דלדך סכן את נפשו ע"ס ד"ל כיון דלא הוי רק
 השש סכנה חולי יכעוס עליו . במקום מלוה אין לחוש דשומר
 מלוה וכו' ולא חשור מנחש כרוך על עקבו . ואף דלמרי' שם
 דלמלי חנים יהודים פוסק י"ל שאני מלך דחש לא יפסיק הוי
 כמודד במלכות וברי היקא . כדאמר שמואל וצמע שאלו והרגני
 דמח מוכיח הש"ס דשלי היכל דשכיח היקא . אבל בשר נהי
 דיש לבא לדי סכנה מ"מ לא שכיח היקא וממילא המלוה
 מגינה . וע"ל סמך אותו חסיד כן כ"ל :

והנה בס' הג"ל מביא ראייה דחף במקום מלוה היי"ש ממה
 דפריך הש"ס פ' ערבי פסחים בזה דהיקנו רבנן ד'
 כוסות דאין היקנו מלחא דהוי בה לדי סכנה דהייב לא יחל
 אדם חרי ולא יתנה חרי וכו' והרי ד' כוסות מלוה הוא ועכ"ל
 השבו לזוונת . והוא דמה ראייה הג"ל דהיי דבמקום מלוה לא
 היישינ מ"מ חס אפשר להקן בלא סכנה בודאי אין לגנום
 בסכנה . ומקשה על עיקר ההקנה למה היקנו ד' כוסות היה
 להם לחקן חמשה ע"י . ולכאורה אין זה הויה כלל דהא במשנה
 שם פירש רש"י וחוס' והוא מירושלמי דד' כוסות נהקט עד
 ד' גאלות . ח"כ הוי לריבס לחקן דוקא ד' . ושלח דעתי
 ד"ל דגם צוונות שכיח היקא לכך חף במקום מלוה ים חשע'
 אך באמת לפ"מ דמסיק הש"ס דמאן דלא קפיד לא קפידו בהדי'
 רק למהם מצטו ח"כ למאן דלא קפיד לא שכיח היקא . אך
 ד"ל דקושיים הש"ס הוא דעכ"ל מאן דקפיד יכול לבא לדי
 סכנה דלדידיה שכיח היקא . אך דלפ"ז ח"כ טעי וח"ל לומר
 כלל דשכיח היקא . רק דמס"ה לא מהני המלוה להגן מחשע'
 וי"ד

26

זוגות. רבין דלמחן דלא קפיד חין כחן חשש סכנה. רק דלמחן דקפיד היי חשש סכנה. וכיון דיכול לקיים המלוה בלא סכנה בגלל יקפיד. רק מה שהוא מקפיד גורם לו סכנה. ח"כ חין המלוה מנייה ולא היו שומר מלוה דלחן המלוה בלא בסכנה כלל. דלא יקפיד וליכא סכנה. ואם הוא מקפיד הוא מחשיב בצנפא וכיון דמחן דקפיד יבא לידי סכנה והמלוה לא יגינה ח"כ סיכנון רבנן מילתא דיכול לבא לידי סכנה. ושפיר פריך וא"ש כנ"ל נכון:

שוב רחמי שנס החי' הנ"ל נכון דהו"ל להקן ה' כוסות. ולא קשה כנ"ל דלריכוס ד' כוסות נגד ד' גאולות. עפ"מ"ש הר"ש והמרדכי בר"ה ר"פ יו"ט מובא ברמ"א ברו"ח סי' רס"ג ס"א דיכולים להוסיף על דבר המכון עד דבר אחר ובלבד שלא ימותו דהכוסות חין מקלקל הכונה. ור"פ בסו' תקק"א ס"ד לנעין פסוקי מוסף דר"ה דיכול להוסיף. ח"כ לע"ד דממנו נגד ד' גאולות שפיר היו יכולים להקן ה' כוסות כנ"ל:

אריה ב"ט"ז שכתב בסוף דבריו דהיכא דרו"ה להחמין פס בן הורה היו שומר מלוה כראה גם דעתו להקל בזה במקום מלוה. ודיינו לחוש לטוהרות הנ"ל שלא במקום מלוה. אבל היכא דליכא חיזה לך מלוה ודלי חין להוסיף חומלת גם בזה. ובמקום מלוה לא חמיר החסיד ז"ל. ומה נעמו דברי הגאון בעל ר"ב ז"ל סיים בזה ז"ל והמיהני על רוב העולם שג. בזה לפס הארץ הוא פשוט אללס ואינו מושש להמנע והוא נגד דברי חו"ל שאמרו כאליו כופתה ומניחה לפני ארי ולהחמין עם לורבא מרבנן ששמו כשמו המה שואלים. ולא סתיה חורה שלימה שלנו כנלוואה בעלמא פכ"ל הטעור. ומי שחבר בלוואת רי"ח עכ"פ פריך ליהרר בדברי חו"ל אשר דבריהם כגמלי אש. וירא שמים ויאל ידי שיהם:

ראין להביא רחיה מא"ח סי' רע"ב דחית' שם דלחן לקדש על יין מנוה. ועיין ט"ו כחן שכתב דהא דכתב שם בסור אפי' אטו במסגנת אסור אפי' דקיי"ל דגם בחול אסור קמ"ל דלף במקום מלוה אסור ע"ש. ולמה בלחמה לא יהיה פרי במקום מלוה. דשעמא אחינאל חיכא החס משום הקריבהו נא לפתחך וס' ומה"ש פסקי שם דאפי' לדין דלא חיישי' לגלוי מ"מ חין לקדש עליו:

אך לכאורה היה נראה רחיה מירושלמי מסכת תרומות מובא כחן בפ"ח דחד בר גס שחא יין מגולה בערב יו"כ בסעודה המפסקת ואמר מרי' דלומח ליקום כלומר שזכות יו"כ ילילו ולא הספיק לשהות עד דחיתחלחל מחמת הארס ומח. והרי מלוה לאכול ולשאתם בעיוב"כ ולא הלינו המלוה מסכנתא. ושנכה דגם במקום מלוה היו סכנה. י"ל דלפטר דגלוי שכיח היקף מיקרי. חי נמי דהיה לו יין אחר לשחות והוא שעה זה ובכ"ה דיטל לקיים המלוה בלא סכנה לא אמרי' שומר מלוה כ"ו כמו שנבאר. ועי' ברו"ח סי' הר"ן פריך להחודות במנהג קודם סעודה המפסקת דשמה יארע לו דבר קלקלה בסעודה. ולשון הרמב"ם פ"ב מה"ל השוכה שמה ימק בסעודה קודם שיתורה. אפי' דהאכילה מלוה חיישי' היכא דשכיח היקף כנ"ל ולמח יאכל דבר מה דשכיח היקף שיהק וימות. ועי' פסחים ד"ד ור"ה ופ"ק דקדושין וסוף מלין ופ' ג"ה דף ל"א מענינים אלו דש"מ מלוה חיכא נוקין:

71 דוע דלף בדברים שיש בהם סכנה מ"מ בדבר שהוא מנהגו של עולם ודרך הכרח חין לחוש. דהרי ארבעה לריכוס להודות וכו' מהם הולכי מדברות והולכי ימים. הרי דליכא בהם סכנה. ומ"מ מותר לפרוש בספינה וליך במדבר ועיין ברו"ח ה' רמ"ח לענין אס מפליגים סמוך לשבת. אבל בחול פרי ולמה לא יאסור משום סכנה. ועי' ירושלמי פ' במה מדליקין הלכה ו' מובא בפ"ח דמפרש לים הגדול היו סכנה. ח"כ בדברים כאלו אשר הם לעורך העולם חין אסור כלל. ובזה האיר ה' את עיני להבין דברי הש"ס בנ"ק דף י"ד דחית' החס בצמחה ולאו מגלחיס בצומח הבא ממדינת הים. וקאמר בש"ס סתרי' דלא כריי' דהיא ר"י חומר הבא ממדינה. לא יגלה מפני שאלא ברכות ופירשי' הוחיל ולא יאל ברשות אמריס אלא

ברלון עגמו לאו חומס הוא. וחל"כ מסיק הש"ס דלשט ד"ה אסור. ללמונות ד"ה טהור. לא נחלקו אלא להרובה מר. ממני לה בלשט ומר ממני לה בלמונות וע"ש בפירשי' שפיו לפי דרכו דהא דלשט אסור היינו לגלה בצומח כשבל. וכבר עמד הריטב"א שם על פירש"י. וכבר שהוה חימה גדול למה קורא אותו שיאל שלא ברשות ולכן פירש דמיימי ביולא מארץ ישראל לסוף לארץ ע"ש. וגם הר"ש שם הביא בשם הרשב"ד שפי' ג"כ כן ביולא לח"ל וכבר דהכי מוכח בירושלמי דגרסי' החס ר"י כדעתי. אסור לפרוש בים הגדול מעשה חין שיאל ח"ל יהיה אסור לגלה הוחיל ויאל שלא ברלון חכמים כהרא חד כהן אהא לבניה דר"ח מה חני ליקך לאור למחן או לייבס ואסור ליה עכ"ל הר"ש. ובחמח כפי הגרסא לפנינו בירושלמי שם מעשה כהן שיאל ח"ל יהי' אסור לגלה וכן נראה ממה שהביא בסמוך כהרא חד כהן אהא לבניה דר"ח אסור ליה עכ"ל. ופירש"י שם מעשה כהן משום טומאת ארץ עממים וכ"כ המפרש שם. ח"כ ליכא בחדם אחר חיסור לגלח לח"ל כלל. וח"כ למה קאמר ר"י כדעתי דאסור לפרוש לים הגדול. וכן לפירש"י חין דברי ירושלמי מוצני' דמחי' חיסור יש הא הטעם לפירש"י. רק משום דלא הי' מוכרח ללחח אבל חיסורא ליכא. והמענין היטב יראה כי כל הפירושי' דמוקים בלשון הש"ס ובפרט בלשון ירושלמי:

אכן לפ"מ שנבאר יבא הכל על נכון בעה"ח. דהירושלמי דקאמר דר"י כדעתי דאסור לפרוש בים הגדול היינו משום סכנה דאסור לסכן נפשו כמו שנבאר מקל"ה דהשמו פחד לנפשו חיסור. ומשום ס"ל לר"י דאסור לגלה חין שאיכרה היה באיסור ולכן קאמר גם כהן שיאל ח"ל דעביד חיסורא ג"כ אסור לגלה. וזה ג"כ כוונת הש"ס דין דקאמר בשם ר"י דהבא ממדינה. לא יגלה משום שיאל שלא ברשות היינו ג"כ מלך חיסור סכנה. וכן רבא לפרש דלשט דה"כ אסור ומשום סכנה ולמונות דה"כ מותר חין דהוא דבר הכרוי (וכמו שאמרו בשו"ע כי חלוי הוא נושא נפשו שעולה בחילין וכדומה ומסכן נפשו בשביל שכירתו ומוותו) חין חשש משום סכנה כי צנפא ביאל לחמו. וכי פליגי בזה לך להרובה דה"ק סבר דמותר אף להרובה. ור"י סבר דלהרובה חין דליו מוכרח לזה אסור לכנסו בחשש סכנה. ובזה חלי' ג"כ חי מותר לגלה או אסור. ודברי הש"ס והירושלמי מחפשי' לנכון וביירושלמי פ' ב"מ שם אמר ר' יחזק בר מריק חילוי דכתיב הנותן בים דרך חין שהיה אדם יורד לחוב מיד היה מה. ורבנן אמרין האותן בים דרך מן הפלגה ועד החג ובמים פוים נתיבא מן החג ועד המוכה ומסיק שם דאחר החג אסור לפרוש בים. הא דלח קפיר לולבך קסור רגליך. והיינו דאו מסוכן ביותר מפני הרוחות חין לסכן נפשו אף לעורך הכרמי. וכן בכל דבר שהוא לורך העולם כמו לרדח במלחמה דהוי ודחי סכנה שרי ואף במלחמה הרשעה וכן חין חיסור לאשה להזדקק לבעלה אפי' דהלידה היו סכנה אפי' דאשה חייבה מלוה צפ"ו וכן אפי' יש לה כמה בנים דכ"ו הוא דרכו ומנהגו של עולם לך חין חיסור ומשם משום סכנה. ובקטנה חיכא פלוגתא בימות פ"ק דר"מ ס"ל דמשמשת במוך דשמה חתעבר והמות. ורבנן ס"ל דמן השמים ירשתו. משום דבקטנה חיכא סכנתא יחירה לך ס"ל לר"מ דמחויבת לשמש במוך וחין דבר זה הכרח ולורך העולם דיכולה להשחא בגדלותה. ורבנן גם בזה לא חששו פ"ש. וכן מה שאמרו חו"ל דכל הדרכים בצוקת סכנה. ועכ"ל מותר ללחח לדרך וכן צנכנס לדרך דלריך להפלה מקודם כדחית' בצרכות פ' הרואה דשכיחי שם עלילות שקרים וכו"ג כמו שפרש"י ועכ"ל חין חיסור לכנס לשם וכדומה לזה הרבה דברים האריכיס לישב העולם ולא סגי בלח"ה. ויאל לנו מזה דלפרוש לים הגדול לשוט היינו כדי לקוטט בעולם ולרלוח דברים חדושים וכדומה כמו שפירש"י מהרואי להרחיק מזה. רק לעורך מושת או לפהורה כדמוכח מסוגיא דמ"ק לפי פירוש שכתבו. וכן ללכח במדברות ולכנסו בשאר סכנות במקום שאין לורך והכרח בודלי ראו להרחיק. אבל מה שהוא מנהגו של עולם חין לחוש לסכנה כמו שנבאר: אריה ליברש באליחאווער L בלחתי

ספר

שאלות ותשובות

בן פורת

חלק ב'

אשר חנני ד' ברוב רחמיו להשיב לשואלי דבר ה' זו הלכה

אני הקי' יוסף ענגיל אשר גרתי מלפנים בקי' בענדן מדינת רוסיה פולין ובשנת תרס"ז העתקתי דירתי לפה' קי' קראקא בעל המחבר קונטרס ע' פנים לתורה קונטרס שב דנחמתא' סי' לק' טוב, סי' אתוון דאורייתא, סי' בית האוצר ב' חלקים, סי' ציונים לתורה קונטרס נכורות שמונים, וסי' שו"ת בן פורת חלק א'.

קראקא

בדפוס של מריה משה לענקאוויטש ני

ענת תרע"ג לפ"ק.

BEN POROTH

Verlag des Rabbiners Josef Engel, Krakau.

Druck von Moses Lenkowitz, Krakau

1912.

אמה ובי עירובין ג' ודילמא בגמתיס הקמוכין לביר
 פסקי וחנני אהיה הניר דכחה עלייהו כ"י ובייב צילה
 ט"ז ז' וביד כונה כ"י כד הוהו שנה יבוייט ובי עבודה
 זרה ח' א' וכל העיירות הקמוכות לה משהבנות לה כ"י
 ושמע דזה עיבור הקמוכות כל שמשועבדות לתה מק
 להניר ובי גיטין ד' א' צעירות הקמוכות לאיי ומובלעות
 צחום איי כ"י ואמר רבציה לדידי חזי לי האי אחרת
 והי כונני כוזי לפומבדיהא וברש"י קוכה כ"י ז' דיה
 במיעל ומפומבדיהא לזי כוזי דה"י הריחוק שימא פרקי
 ובי קוית כוזי הכינא חלוחי ק"י כ"י וביד צביד הוכר
 לי קמוך והכל לפי הענין ובי פרקאות הוכר ג"כ צביד
 לענין פורה הלכה לפני רבי דמתוך ג' פרקאות חק"ז
 כמו צבניו יענין תוקי עירובין ק"י ז' דיה ר' חסדל
 [ואולי ע"ז ה"י כוונה כבודו דהוך ג' פרקאות עדין
 חיינתי על הציד וכבר כתבתי דלי"כ ה"י לו לכהו עמוכן
 למעמד צביד הקמוך חון ל"י כ"י] וצקוכה מ"ד ז' אל
 הילך אדם צברני שנתוה יותר מג פרקאות כ"י וצמכות
 י"א א' דההוא צברא דלכ"י אריח צחוק תלתא פרקא
 מיני דריב"ל כ"י והוא לרבותא דאף דה"י רחוק ג' פרקאות
 ואין נחשב עוד גביל טלו בכ"ז ה"י קפידא יבוייט וצמחות
 ק"י ז' וביי ט"ו ז' רהע צברי" תלתא פרקי כ"י וצמח
 ל"ד א' ורה"ו תלתא פרקא כ"י וציונא כ"י ז' גבני כרח
 כ"י וה"י קולו כממע צעלש פרקאות וצבירובין כ"י א'
 אהיהו וצמחג לזי כנישחא דדניאל דה"י תלתא פרקי כ"י
 וצברייס מיט ז' ומזניס נך למיכל דייקא כד פרקה
 למיכל צברא דתורא כד תלתא פרקין וצקוטה מ"ז ז'
 שיעור ל"י לרבו מוצקת כלשה פרקאות והחיוני ד"י ז' מיל
 ועוד צביד והכל אינו ענין לכאן דכאן החיות צפשיעית לעמוד
 צביד היות קמוך י"א הוך ג' פרקאות או אחר ג' זולת אס
 צייד הקמוך ג"כ מקבלים פרס והעיר והס תחה פרנסות
 העיר דלז חשוני העיר חיינהיהו כני עלייהו איז פשיטא
 דצחוחה מפנה שפיקלים את הצביד צבכיר היינו עמנת עשיר
 וכבוד יבוליס לפקול ג"כ את הצביד ההוא ו"פ:

והנה כ"ז ג"כ לפום רהיבא וצחפני גדול י"ן
 ממחר חני לכתוב עמס ורימוק לאשר כהפתי
 צלילה צקירה כ"י ה"י המוטלחים מאיי א"יס עלי צלילה
 על המכח ההוא וצחוחת חין כאן מקיס לחריכות ופגול
 כ"י כל הדברים פשוטים ואם מרציס לפקול צברא הפשוט
 רק העקמיס את העירה והכני צוה י"דו הדושהיה:
 הק' יוסף ענילו.

סימן י"א

ב"ה

אנשאלתי היום יום ג' ויקהל פקודי צעתיר מאח גצאי
 חסית דקיק צאכניא חכניד ר' שמחון
 כאשתייטק כ"י דבר אשר צמדרי הצית מ"ת ט"ס י"ס ט"ס
 מ"ז ט"ל אש"י [סבך ניקח הצית מעכ"ס ט"ה"י ע"ו תחלה]
 והוא פושה דחק גדול להלומדים ככס ונהקל צו יולא
 ונהקל וגם אס יתלוהו יוכלו להתיך הכולל ד"ס ולהחמיצ
 החור שיה"י ריח גדול להלומדים הלומדים [וצמח
 מעפללים נקיס צמדריס ההס כ"י י"ק להס ט"ס צית חפלה
 ג"כ וחזרי היתה הנה עזרת נקיס לתפלה] אס עותר
 להס לנתון התמור כ"י צהיס על לוחת ר' יהודה חסיד
 סכתו צו צק"י כ"י צהיסל לא יהוץ אדם הניר וכיריס
 סלופיס צו להסחנש צחוחו ונקוס אלל יניח אוהו לתקן
 סכית כ"י סכנה גדולה כל פושה אלה [ויניש כל פושה
 אלה בוונתו ג"ס על הדברים הקדוונים ט"ס ע"ש] מכ"ל
 וכלכניד להיחיר צוה חולא דהכ"י צחטויותיו הניינא
 חלחיע ק"י פ"ס והתא צפחתי תשובה י"ד ק"י קק"ו
 מקתפק דכל לוחת ר' יהודה חסיד ה"י רק לרעו
 אחריו לא לשאר בני אדם ע"ש ועוד דצביות ח"ס חלוחת
 ק"י קליח הוצא צפחתי תשובה י"ד ק"י קע"ט קק"ד כ"י
 כל כ"ולא צוה סהחוכר צלוחת ר"י חסיד ט"ל לצבית צית
 צנקוס ט"ל ה"י ט"ס צית מעולם כ"י ע"ש ט"י דעוט ט"ל
 לתוס לדברים אלו וכ"ולא ט"ל הוכרו צ"ק ופוקקיס
 ול"י ר' יהודה חסיד חחוס עליהס ע"ש הרי דנקתקיס
 דלין טלוחת כלל מנ"י חסיד דלל חחיס עלייהו וכוח
 צעמות כ"א ז' לדידי חזיין לי עניות דמר צ"י דרצנא
 וכחתינ קיתקרי לאיקורא כ"י ח"ל א' ה"י כח"י להיחיל
 ע"י ה"י סנכית עלייהו דמר צ"י דרצנא ו"י חחיס עלייהו
 השתא כני דכתיבי לאיקורא כ"י [ויכך משמע לכחורה
 דלין טלוחת מנ"י חסיד ז"ל י"ן כחוצ צה ג"כ צק"י כ"י

88

הכוננה שקראה כמו תכונול ישמחה מיד ואינו צביס
 שנה ק"ז ז' דהאומר שחשו תכונולה שקרתה צבית
 (אינו כהכונול כמו קרל גברל) י"ס צו מ"ס דרכי
 האמורי ואף דצ"ש י"ד ק"י קביט ק"י ג' צמחא מצואר
 דאס אינו אומר הטעם שקרתה כהכונול מותר לינו
 לקוסקה וכן הוא המנהג ע"ש מינ ל"א ה"י לו להחפז ז"ל
 לכחוצ קחנול דל"א כ"ע גמירי גמ' דצנה חכ"ל והרואה
 דצרי טלוחת חכ"ל אס ישמע תכונולת קורחא צביתו בתכונול
 קרוב ודל"י שיאמר לצני ציהו שחשו תכונולה ז' מחד כ"י קראה
 כהכונול ולריך לשמחה מיד וה"י כתיבה מכשול חלילה.
 וי"ל דכיון דבושה כן רק לקיים לוחת החסיד ז"ל מו
 חין צו מ"ס דרכי האמורי כיון דלין בושה משוס דרכי
 האמורי רק מפני לוי' אומו לריק ולחרצה י"ל דעשה
 הוא ט"ו"ס החסיד ז"ל ע"ז צלוחתו והיינו לפי שראה
 הענהג כן שמונהריס לשחוט צכה"ג כמו שהמנהג כן עדין
 עד היום [כמוצא צמח"א חכ"ל ולייטש הונכה הוכרמו
 למדש דאס אינו אומר כ"י שרי כניל] וע"כ חשש ע"ז
 שחפסיס צאיקור דרכי האמורי וע"כ טה ע"ה ולויה ז"ל
 ע"ז צלוחתו כ"י י"כ טלוחתו ודל"י התפרסם צק"ז כל
 ישראל ולזי צמחך הזמן י"ה טכוח מהס ענין דרכי
 האמורי רק יעשו כולם כן רק מפני לוחת אוהו חסיד ז"ל
 ט"ו"ס על כך וכיון דעושין כך רק מפני לוחתו על ל"ה
 ז"י משוס דרכי האמורי וע"כ ל"ה ז"ל ציחור על כך
 כ"י להליס ע"כ צאיקור דרכי האמורי י"ן ח"ו כולם
 טוהגיס כך ולא ה"י אפטר לצנל המנהג וע"כ טה ע"ה
 ז' ללוה על כך שיעשו צמחך הזמן רק מפני הלוי' ומו
 ל"א י"ה צו משוס דרכי האמורי ודייקא] וביד ז' דכיון
 דהנחילה כאן הוא ללורך מוזה היינו ללורך לימוד הלמדי
 דהת"ס כצו מצואר צפוקקיס צוה צדוכתי כוזי דבוימ
 מוזה לא ידע דבר רב ואין חשש אש"י צברא צעניי כמו
 צקקלכית לננין י"וס ל"מד מניין גורס וכ"ש כאן דהוא
 רק דבר קבולי ודל"י דלימוד תורתו הקדושה י"ן לו
 כח קבולה יותר לחגן ט"ל ז"ק [ומינינו לו קבולה צהורה
 צ"ש צ"ס צ"ס כ"י א' קינל חן הקטן יעשה לו קבולה מאי
 קבולה ר' חסדל חמר קיתא] וכן כהציות ע"ז ז' דריב"ל
 איכרך צעניי רחמן ובסיק צהורה אף דהוא סכנה גדולה
 ענשיית כ"ש דלומר אילת אהביס ויטלת חן כה"י צה אס
 חן מעלה כל לימדי אגוני לא מגבא וכ"ש קינין הלימוד
 כאן על חק הענין הקבולי ט"ס צברא זה [וכ"י כניי
 חניינא ח"י"ד ק"י קת"ה וע"ש צק"ז התשובה וכדל"י ח"א
 מוזה מילה טחגן ט"ל ז"ק לו ככל ואף דחשש ט"ס לנכחה
 הנוצרת צג"י הפאה מוחו חחיו ממחמת מילה ט"ה"י].
 והרי חסיד ז"ל חקר רק נהייל הניר להשחנש צאוחו
 חקיס אצל נהיילת הניר ללורך צנין כלל הכולל ודל"י
 ק"י ולימוד תורה חנין ט"ל כלל הכולל כמבואר צצנה
 קי"ד א' דהלמדי חכמים נקראים צכאים טבוטקקיס צצנימו
 ט"ל כולם כל ימיהו. וכ"ש לימוד תינות ט"ל צית רצן
 שולמדיס צתיה דלין העולם מתקיים אלל צעניי ט"ל
 תינות ט"ל צית רצן כמבואר צצנה קי"ט ז' וה"י צנין
 הכולל ודל"י היינו קיומו והלימוד ט"לחס גדול עוד טרכו
 יותר וצנין העולם דצנין ציהימיק שקול צצנין העולם דה"י
 כולם קטן וכמבואר צ"קיס מגיבה פ"ק דגדיל יוס הקמת
 העשכן כ"יס טכנרלו צו שמיס וארץ ובצ"ק טצת קי"ט ז'
 ט"ס דלין מעטלין תינות ט"ל צית רצן אש"י לצנין ציהימיק
 א"כ ערך לימוד גדול יותר וצנין העולם. וגם מצואר
 ט"ס דכל עיר ט"ל צה תינות ט"ל צית רצן ומחריצין
 ומחרימין אותה היינו דקופה לימחצ ולהחמס וא"כ לימוד
 התינות כ"י הוא קיוס צנין העיר ט"ל תיחצ כ"י ואין
 קברא ט"ל י"א רשאי לנתון הניר כצור צנין כל העיר.
 ובדל"י דנתיילת הניר כאן ט"ל לדחוק לילדים הלומדים
 נחש צ"ק ובדל"י כח"ה שמועצתין ונאחרין קי"ה
 הקהל צעניי הציתה ט"ל לנכחותה צברא טצת כ"י ט"ל
 לדחוק את הבורה כמבואר צרש"י מגילה ה"י א' וצ"ן
 ט"ס צקס היכולנוי ואף דהוא ט"ס רק צענעו וכ"ש כאן
 דל"י דחק תדירי ובי קוית מריב"ש ק"י ר"י ז' מש"ש
 לענין עקה טכנורה וז"ל ואית למה חן עושין חקוקה
 צוחת הלורה יבשוהו מרווח צקטומו כ"י י"ל לצקומו מרווח
 צקטומו ח"א ט"ל לדחוק את הבורה כדלמנ"י צירושלמי
 ונגילה ט"ל פרשת המנך דומה את השנה מפני הציתה
 ומקסי ההס ויעשוהו מאחמול ומתירי ט"ל לדחוק את
 הבורה ואעפ"י ט"ל ה"י אלל יוס או יומיס כ"ש ט"ל
 לדחוק לכולס כ"י מכ"ל — וכ"ש כאן דנתיילת הניר
 יוכלו

29

יזכו גם להתיק הבותל ולהרחיב כל החדר שהיה ריח גדול-לחמדים הטומאים פשיטא דהוא לירך גדול וודאי: ועוד כי לפי דלי האוהה לא יתכן כו' להשתמש בחיהו מקום כו' הנה כאן דהתחילה רק ללורך מלית יתה אין זה כולל כהילה להשתמש דלי תשמיש הוא רק ללורך עלמו ומשאיכב מטרות דלכלי כי דגים לא מיקרי תשמיש ופי כנהדרין פיה כי צמחנה הגורג נפש מישאל חינו קייב עד סיכניקנו לרקותו רי יהודה אומר עד סיכניקנו לרקותו ושהמשל צו ומכרו וצגמי ות"ק לא צבי עימוד חיר אחת כו' עימוד פנשיפ איכא צניחו ומשקט דפנשיפ לא מיקרי תשמיש דלכלי מה הזקיק רי יהודה ל' עד סיכניקנו כו' ושהמשל כו' וסרי זה כל כוחנו דצביי טיפ ואיכב משמע דלי ושהמשל היינו רק בקיפ ועיב התיק דלא צבי טיפ לא הזכיר עד שישתמש ולי עימוד גיב לא הי'לך להוכיח דעפורט צקלא והשעמור צו ואיכב כיון דקיייל דמלכלי ומותר קיום מלוח באיקור הנחה ועיב דאין נחשך הנחת מעון אפי' טיפ והוא קיטת הוסי' צצבוטות צמחת דהא איכא הנחת פרוסה דרי יוקפ ועיב מבואר דהך דמלכלי היינו דאין נחשך הנחת פרוסה וכוין דאין כאן הנחה פרוסה ממילא לא מיקרי תשמיש דאין תשמיש רק צגיפ כהילי, ועוד ראי' מלי הירושלמי צרכות פי' אלו דצרים הלכה הי' מניין המשמש צכהוטה מעל כו' אחס קודש לרי והכלים קודש מה כלים המשמש צה מעל חף המשמש צכהוטה מעל פיש הרי דנקט ל' המשמש צכהוטה והכוונה על כההך רק ללורך עלמו לא ללורך מלוח דהכיכ לבור ישראלים לא הינו רשאין להיות להן טין כהן ועבד חוקט כהן ועוד דהא צדמיו ל"י כלים היינו כלי ערת דמלח המשמש משום איקור הנחה הקדש והא וודאי ליהי' משמיש מלוח דמלכלי כמבואר בהוסי' מעילה י"ג כי אהך דנוהגים היו הזקקים שנתנו מענו צלוצביהן שטטלי ערצה שהי' מקיפין צה המוצא ללוצביהם מפאה מלכלי ובשיק ריה כיח א' צהקיעה צשורט קל פולה אומר גיב דמלכלי ואיכב הא משמע מירושלמי היל' דלי השמיש אין צבללו ללורך מלוח וקרוי השמיש רק צמשתמש ללורך עלמו ועיב כאן דלי האוהה להשתמש שפיר הרי ללורך מלוח הי' וכן שהפלטו שם הכמים ואף שקיוקמים שטר צבד המקומות מיע השכר הרי גיב הולך ללורך פתיח ואיכב הרי הכל ללורך מלוח ולא הי' השמיש, ועוד כי דלי האוהה שאופים צו משמע שאופים צו צאורו הזון ותנור זה אומר לי הבצאי היל' שזה שמים דנות מנה שלקחיהו מן הבכרים לא אפו צו עוד [וכי' דגוף עכס דמי דלא יתון אדם תנור שאופין צו להחכר צלואה הוא ככנין שהחכר שם קיי' מיי דאילן העושה פירות אין לקיץ אורו והיינו דגם תנור שאופין צו הוא גיב כמו דצר העושה פירות כל אכילה ועי' ירושלמי צצביית פרק י"ד הלכה ג' דקיל שם לריא דהרודה חלות דצט עכוורת צצבת חייב חממת מקום תולט ומכמים פוטריין וצירושלמי שם חף צצב כן נחלוקת ריח ומכמים היינו חס גם צרודה פה ומכור גיב לריא חייב משום תולט ולרצבן פעור) דצט גידולי כורת פה אינו גידולי תנור טיפ ועכ"פ הריא צירושלמי דגם תנור חשוד לריא כמו אילן מחוצר העושה פירות דפה הנאפה צו הוא כמו גידולי פירות כלו והרודה הפת כחולט [כמו דצצב' קל כורת דחשוד כחולט פרי מאילן לריא מטיקטא דויטציל אורתה ציערות הדצט מה יער החולט מענו צצבת חייב חממת כו' כמבואר צירושלמי שם ובצבלי צהמלביע] ועיב זה טכס וענין דמי' קלא לנתין סבור שאופין צו והוא כמו הך דלא יקון אילן העושה פירות ועיב תנור זה דצלאיה אין אופין צו ולא יאפו צו גם צצביד כי הוא צית קצוב עתה לתיח איכב הרי הוא כאילן שאין עושה פירות ושפיר טרי לכתמו וגם הרי לא חמור אילן העושה פירות דצגריך למקומו טרי לקללו פי' בכמים וניהת כמבואר צצממים ראש וצכמה תצבות השוקקים והוצלו צפתחי תצובה י"ד שם קיי' קמי' וטיפ צלואה דאקור לכתון אפי' להשתמש צלואה מקום היינו דליירי כשהתנור מקולקל ואין לו מענו ומקומו כולם וצו לכתמו עכ"פ כרי שישתמש צהמקום ועי' כי דיכית למקומו דאין זה ללורך מקומו מעולה דמיס דאס יחקנו הרי יעדיין ישתמש צהתנור ואין תשמיש מקומו טוה יומר אצל היכא ללורך מקומו מעולה דמיס שפיר טרי כמו צאילן העושה פירות וככיל ואיכב כאן דלירך חממו ומעולה דמיס וודאי היינו ענין הלימוד דכל חפניך לא יסור צה טרי שפיר וככיל] ועוד דאפי' הוא גיב ענין

דירה ופרט עפרטי כנין דירה ועיב תנור זה שצמח סאלו צו הי' ציד בכורים ודירת בכורים ללא קמי' דירה כמבואר צצירוצין ריש הדר י"ל דלא חשוד כלל ואין כוחת האוהה כי' רק אפתור טירשאל אופין צו, ועוד דמה"ש אלא יכיה אורו לתקן שנית משמע דליירי צצמשתמ צו אלא טכסל צו קלקול צמחמות הקלקול ליח לאפת ורואה לכתמו משום זה ועי' כותן מלה להיח למקומו שנית ולאפת צו עדיין ולא לכתמו ומשאיכב חס צלאה לא הי' אופה צו כגון זה שמשמש שקלא לא הי' אופין שם רק משתמשין צכל המדרים רק ללימוד הילדים י"ל דלא הי' פי' כוחת האוהה כלל:

ועוד כמדומה צבור דאין העולם חוששין פתה ללואה צו כלל ומכמים צכל יום שנתלין מדרים טיפ צם תנורי אפי' וערשין חדשים צבי תנורים ודחק לומר דכשתוק כל החדר טרי עפי וגם הרי גם כאן לויס לנתן כל הכותל וגם תנורי אפי' לצד כמדומה גיב צבור שאין צהרים כלל פתה צלואה צו צכלי לנהלס ואיכב כיון דדבר צי' רבים חו גיב ליכא חשך משמע דקוטר פתחים ד' דאפי' צצברט קל ככנה עצימית אמרי' צצממות פי' ח' אפי' יומא דעיבא ויומא דשותה לא מהלין צי' כו' והאידיך דרען צה רבים שומר פתחים ד' ורצב זה ומהל ככתמלה ואפי' צה לימלך מורין צו למול ציומא דעיבא ואין לומר דהטכס דאין אנו צקליין ציומא דעיבא דהא הך דיומא ביח צי' יומא דעיבא כולי' שמשא כו' יער לדרש רצח אשה לא תתיב לא צממה ולא צמתי מנה הרי הוצא צרייף פתחים שנהי כל עמה ונפקט צצבי ארית קיי' תמי' להלכה ובי' כיומקי יוקפ יצמות ריש הערל שם דבי' והאידיך דצצדין מלוח העילה צין ציומא דעיבא כו' דקו צה רבים שומר פתחים ד' וכי' הריעיבא זיל צצט רצו זיל מכלן דומאן דלא צבי למימהל ציומא דעיבא הרשות צידו ושפיר עצי' דלא למימלך על שומר פתחים והי' שהי' ראי' שכל למול צצצת ציוס המצוק (פי' דכיון דהוא רק רשות איכב אינו דומה צכה) פכיל והנה אין המנהג כן ומלין גם צצצת ציוס המצוק והרי דהך דשומר פתחים לא צצד דמשוי היתירא רק משוי כווי חיותה לדמות צצת וכן תשמיש כדרכו פה ומבוצרת: ומיקה טוהגין צו היתיר לכתמלה ואפי' צה לימלך מורין צו ואף דהיתירו רק ומשום שומר פתחים ד' צצממות י"ב צי' וכן צצמי' לי צי' אוכל אדם טכסם והאכיס צצליה ואינו חושש משום קנא' שומר פתחים ד' הרי גיב קריומא לכתמלה משום שומר פתחים וכי' צצת קמי' צי' מעלי שצתח כווי קיימא צצוי כיון דרען צי' רבים שומר פתחים ד' ועיב מכל הלין עעמי אחרתי להתייר דצר זה:

הקי' יוסת ענגיל

סימן י"ב

כיה יום ד' חקת בעתיד לסיק קראקא. כבוד ידדי' ורב הגאון החריף ובקי מובא עינו כיונים על אסיק' חשים בשית טהי' חיים צבי בלאורי' גי' בקי' דראובניש.

אחר כתיבה, וכתב כתיבה הגיבני צמועדו כו' והנה מה צצמנד על מה קלא הצאחי צמכתבי' אל הכטיח צמחניכס [והוא לגיב קיי' י"ד] דצרי ההגרות אשירי ריש זה צורר וסרית הרציה העיוחסות דמבואר צצס דאס יס ציד יפה יותר הוך גי' פרסאות יכול הלוה לבקו למלוה לילך לטס הנה אין אל הדצרים היל' ענין כלל כנידון הכטיח דצט מייירי צי' צי' צצציר צצציר הלוה לילך לצי' היפה יותר דאז צי' פרסאות הוא סירחא קטנה ויכול להצריח את המלוה ויותר מזה לא אצל אס אין צי' צצציר כצטרדא דהכטיח דשוקלים צי' צצציר צצציר צצציר צצציר צצציר צצציר דליעתי' צצליה איכב פשיטא דאין כאן גבול שול מקום כלל וצריך לעמוד לדית צצציר היתיר קמוך לו יהי' טוך פרקה או אחר עשרה פרסאות דהצי' היתיר קמוך הוא הוא מקומו של הנתצב מעתה אס אין צי' צצציר צצציר ומה ענין גי' פרסאות לבאן ואפו אס אין צי' צצציר צצציר הגי' פרסאות יופטר לגמרי ולעמוד לדית וקל אילו הי' הכטיח רואה צצצילא והחוצנים צצציר קמוך הי' מקום לדון שיוכל הכטיח לומר עד גי' פרסאות אכירח לצי' ויתר מזה אין רלוני לזירוח רק יהי' הדין צצקני' או צגי' פרסאות צצצילא ומשאיכב צצציר דאין ללון הכטיח צצצילא רק לעמוד לדית צצציר קצוב וצי' הקצוב צצציר נפקלים

39

זֶה הַשַּׁעַר לְהַיְיבוֹאוּ בּוֹ

ספר

שמירת הגוף והנפש

בו נקבצו ונתבארו כל הענינים האסורים משום סכנה ודברים
הקשים לשכחה ועניות

מיוסדים ומושתתים ע"פ מקורות חז"ל והפוסקים
צוואת ר"י החסיד, ומספרי קבלה וחסידות

כרך א

חובר בס"ד ע"י

יוסף יצחק בלאמו"ר שמואל יחיאל שליט"א לרנר

*

בראש הספר מבוא רחב המבאר גודל חומרת הדברים
וזהירות בהם להלכה למעשה גם בזמנינו

*

קונטרס שלמות הגוף והנפש

מלואים למהדורה העשירית

*

יוצא לאור ע"י מכון "שערי זיו"

שע"י ישיבת "שער השמים"

פעיה"ק ירושלים תוכב"א

תשס"ג

לעיין האם מברכין להרבה דעווי
 היזק בגופו, עכ"פ שביארנו לקמן פרק י"ז במאמרינו על שכחת
 שגורמים לשכחה (וכמו שביארנו במש"כ המחבר בסימן קצ"ו דאין מברכין על
 התורה), וא"כ הרי זה נכלל במש"כ המדרבנן. וגם בדברים אלו יש לחלק בין
 דבר איסור אפילו כשאסור רק מדרבנן. (וכמו שביארנו במאמר הנ"ל).
 דברים המשכחים לדברים שקשים לשכחה (וכמו שביארנו משום סכנה או משום
 ומובן שכל דברינו נאמרו רק בדברים שאסורים משום סכנה או משום
 שכחה גם בזה"ז, ולא בדברים שמתרים להלכה האידנא כיון דנשתנה
 הטבע וכיוצ"ב. כל זה כתבנו להלכה ולא למעשה כי לא מצאתי לע"ע מי
 שיעמוד בנקודה זו.

פרק יא

שומר פתאים ה'

הנה מצינו בכמה מקומות בש"ס אמור רבנן כיון דדשו בה רבים
 שומר פתאים ה' (שבת קכ"ט ע"ב, יבמות ע"ב ע"א וי"ב ע"ב, כתובות ל"ט
 ע"א, עבודה זרה ל' ע"ב, נדה מ"ה ע"א, וראה ירושלמי מעשרות פ"א ה"ב
 ניקורי רטב אבוהן אסור והרבים נהגו בהן היתר ואינן ניזוקין), וכתב
 הפלפולא חריפתא (ע"ז דף ל' אות ל"ט) בכל דבר השכיח ורגילין בהו
 קאמרינן דסמכו אהאי קראי, אכן יש מבוכה גדולה בין האחרונים בהאי
 כלל דשומר פתאים ה' כמו שיבואר להלן. בשו"ת בן פורת (להגר"י ענגיל)
 ח"ב סימן י"א הוכיח דהיתר זה הוא היתר לכתחילה. בשו"ת בשבט
 מיהודה, שער הראשון אות י"ט מברר דכל דבר שהעולם נוהגים לעשות
 כן ולא לחוש מותר אדם לסמוך על שומר פתאים ה', כי מה שקצרה יד
 האדם לדעת ולהיזהר ממנו, הקב"ה שומר עליו, שהרי בכל העולם ישנם
 דברים שיכולים לגרום סכנת נפשות, ואין להחמיר על עצמינו להמנע
 מכל אלה (וכעין זה איתא בשו"ת שם אריה יו"ד סוף סימן כ"ז, ובשמירת
 שבת כהלכתה פל"ג הערה ב' מביא שכן דעת הגרש"ז אויערבאך
 שליט"א). ובקובץ שיעורים (כתובות אות קל"ו) ביאר דאין אדם חייב
 להמנע ממנהג דרך ארץ, וממילא הוי כאילו אין בידו לשמור את עצמו
 ואז נשמר מן השמים. אבל היכא דבידו להזהר אינו בכלל פתאים, ואם
 לא ישמור א"ע הוא מתחייב בנפשו, ולא יהא משומר מן השמים. ובשו"ת
 משנה הלכות (ח"ה סימן רל"ד) מסביר דשומר פתאים ה' שייך אם הוא

ספק סכנה רחוקה הרבה מאד, וכגון המשמש עם קטנה שע"פ רוב אינה מתעברת בין י"א לי"ב, ואפילו תתעבר שמא תפיל ולא תזיק לה, רק מ"מ במציאות הוא שתתעבר ותמות, ולא חששו ע"ז חכמים וסמכו על הקרא שומר פתאים ה' ומן השמים ירחמו שגם היא לא תתעבר וכו' ואף דאין הולכין בסכנה אחר הרוב וחמירא סכנתא מאיסורא, מ"מ בספק רחוקה ופחות ממיעוטא סמכו על שומר פתאים ה'. וראה עוד בשו"ת אגרות משה חו"מ חלק ב' סימן ע"ו.

← אך א"א לומר כלל זה מעצמינו ורק היכא שכתבו כן חז"ל, וכתב החיד"א בשו"ת חיים שאל סימן נ"ט דמילה ביום מעונן אמרינן שומר פתאים ה' דבש"ס קאמר לה וסמכינן אהימנותא דרבנן, משא"כ בקטלנית דהא דדשו בה רבים הוא בזמן האחרונים. (וע' לקמן מש"כ ע"ז בתרומת הדשן). ובדברי יצי"ב ח"ב סימן ל"ג כתב דהאי כללא צריך ביאור טובא ולא לכל נמסר, אלא במקום שאמרו לנו בתלמוד, אבל במקום שהם לא גילו לנו דאזדא לה סכנתא אנו אין לנו וכו'. וכן בשו"ת חלקת יעקב ח"ד סימן י"ב כתב דסמכינן על כלל זה רק היכא דדשו בה רבים ונזכר בגמ' או ראשונים. (וע"ע שו"ת צמח צדק אה"ע ח"א סימן פ"ח ותורת חסד סימן מ"ד). לעומת זה מצאתי באשל אברהם סימן ג' דשייך לומר שומר פתאים ה' גם בספיקות שלא נתפרשו להדיא.

↔ אך אפילו במקום שאחז"ל שומר פתאים ה' יש לדון האם דבר זה נאמר רק לע"ה שאינו יודע הדבר או אפילו לת"ח שיודע, דהנה בתרומת הדשן סימן רי"א נשאל ע"ז שת"ח גדולים ואנשי מעשה לא מקפידים ומתחתנים עם אשה קטלנית. והשיב שם וז"ל שלא חיישינן לספק חששא כמו שאין אנו נזהרין מכמה מילי דאזהירו רבנן עליהו משום חשש סכנה משום שומר פתאים ה', וגם נראה מתוך שאנו מתי מעט וצריכין אנו לישא מאשר נמצא, דשו בה רבים ושומר פתאים ה', וצ"ע אי שייך למימר האי טעמא לת"ח שהוא יודע ומכיר ונזכר למופלא בדורו, ואפילו לאיניש דעלמא קשה הדבר להתיר, הואיל ואיכא חשש סכנה דאמרינן בפ' אין מעמידין (ל' ע"א) פירוקא לסכנתא, בתמיה, עכ"ל תה"ד, והו"ד בבית יוסף אה"ע סימן ט'. (ויש לציין פירוש המצודת דוד בתהילים קט"ז י': שומר פתאים ה' - עם שאין להם דעת לשמור את עצמם). ובשו"ת תפארת צב"י סימן צ"א כתב דכי אמרינן שומר פתאים ה' היינו שדשו בו כל אדם ובזה הותר לכל, אבל מה שדשו בו רק ע"ה, והת"ח זהירים לא מקרי דשו רבים, ואולי גם התרומת הדשן לא נסתפק אלא

י"א אות ח', ובסימן פ"ט) הוכיח מכמה מקומות דגם ת"ח יכול לסמוך על שומר פתאים ה'. ובשו"ת שם אריה יו"ד סימן כ"ז כתב דגם לתה"ד יש לומר דעתה אין לנו דין תלמיד חכם לענין זה.

וראיתי ביגדיל תורה סימן קל"ו שמחלק בין סכנה טבעית לסכנה סגולית, דבסכנה טבעית אינו בטל הסכנה אך בסכנה סגולית בטל הסכנה לגמרי ואפילו ת"ח יכול לסמוך עליו. אמנם עיין בדעת תורה או"ח סימן תנ"ה סעיף א' שהביא דברי הט"ז דאפילו בשאר לילות של פסח אין לשפוך מים שלנו (מטעם מת או תקופה) דשומר פתאים ה', וע"ז העיד המהרש"ם דלפמ"ש"כ התה"ד וב"י אה"ע סימן ט' דלגבי ת"ח י"ל דלא אמרינן שומר פתאים ה', א"כ ת"ח יש לו להחמיר (וע"ע מש"כ בזה ברכת הפסח סימן ג' בפתחא זוטא אות ב'). וכ"כ בשו"ת יוסף אומץ סימן ל"ז אות א', זבחי צדק יו"ד ס' קט"ז אות ע"ז, שו"ת פרי השדה ח"ג ס' קנ"ט אות ב', וביביע אומר ח"ב יו"ד סימן ז' דלא מהני שומר פתאים ה' למי שיודע הענין. ברם, ראה ביביע אומר ח"ג יו"ד סימן ז' (בענין עומד לפני הנר) שכתב מיהו בנ"ד שי"ל שנשתנו הטבעים והסגולות הדר הו"ל ספיקא וחששא בעלמא ושפיר י"ל בזה שומר פתאים ה' אף לת"ח. שו"ר כע"ז באשל אברהם סימן ג' וז"ל גם רוב או כל הקפידות כאלו שבדברי חז"ל כבר נשתנו הטבעים ואין עי"ז שום פתחון פה על מי מעם ישראל, וכולנו בכלל דלא ידע ושומר פתאים ה'. ברם, יש לציין דברי הריטב"א, דהנה איתא ביבמות ד' ע"ב הלכך יומא דעיבא ויומא דשיתא לא מהלינן והאידינא דדשו בה רבים שומר פתאים ה', וע"ז כתב הריטב"א לפום האי טעמא מאן דלא בעי למימהל ביומא דעיבא הרשות בידו ושפיר עביד שלא לסמוך על שומר פתאים ה' (וע"ע ציץ אליעזר חט"ו סימן ל"ט וסימן מ"ה).

והנה בשו"ת זכר יהוסף או"ח סימן כ"ח העלה דבר חדש דכלל "שומר פתאים ה'" נאמר רק במידי דמצוה והוי ככל "שומר מצוה לא ידע דבר רע". והוא פלא. שו"ר בשו"ת יביע אומר ח"ג סימן ז' שדחה דבריו משבת קכ"ט ע"ב, דהתם איתא שומר פתאים ה' גבי הקזת דם בערב שבת, ופרש"י שהורגלו כן מפני דוחקן שהיו סמוכין לסעודת שבת שכבוד שבת בדגים גדולים ושני לדם דג עכ"ל, אלמא משום דוחקא בעלמא עביד הכי. (ובאמת כבר קדמו בהוכחה זו בערוך השלחן יו"ד סימן רס"ג סעיף ה'). וכבר כתבנו לעיל מש"כ ביגדיל תורה דבסכנה טבעית לא שייך שפ"ה, אך יעויין בשו"ת בן פורת ח"ב סימן י"א שמוכיח מכמה מקומות בש"ס דיסוד זה נאמר אפילו בסכנה טבעית ור"ר הריטב"א וואל שהר"ל